

ЛИСТ ЧИТАЧА — ДО ДРУКУ!

ПІСЛЯ ХАРТІЇ

Таки сталося. Хартію регіональних мов ратифіковано у варіанті Адміністрації Президента. Про це попереджали, але, напевно, політики читають переважно свою партійну пресу або вже звикли до фатальних комбінацій, результат яких висвітлює табло системи "Рада". Можна ще говорити про традиційні наступання на "українські граблі", але це вже для розважання публіки запізнілими поясненнями та виправданнями.

Попри все, ратифікація Хартії дала українцям корисний урок, з якого варто зробити висновки. На жаль, не бракує занепадницьких прогнозів про смертельну загрозу ратифікації Хартії для функціонування української мови. Ситуація далека від трагізму. Треба лише більшості українців зробити елементарне зусилля — перестати повсюдно сприймати російську мову в Україні і говорити тільки українською. Це не ідея-фікс або чорний гумор у час тотального зросійщення. Українці здатні діяти рішуче й одностайно, коли все зійде за межу терпимого. Учора навіть мій знайомий росіянин доволі різко висловився проти такого ж російськомовного, який паплюжив власну державу. Навіть представники інших національностей розуміють цінність національних символів держави і практичну цінність формальної поваги до титульної нації. Тільки у верхах, де робляться великі гроші від специфічного українського бізнесу, живе прагматична ідея зросійщення українців — теж як своєрідний діловий проект. Ті, хто став жертвою російськомовних ЗМІ і допомагає скоробаткам тлумити гідність українця, наївно сподіваються краших змін. Насправді ці обмануті, зомбовані російськими шовіністами безсловесні "хохли" приречені бідувати разом з українцями. Щоб уникнути такої долі, всім громадянам треба чинити так, як шанують державу росіяни, поляки, французи, американці чи японці. Цікаве питання: чи була б Америка наддержавою, якби кожен вимагав державності для своєї мови замість англійської, адже Америка — держава прихоськів? Отже, українцям немає чого панікувати, ескаляція зросійщення неминуче викличе, як реакцію, потужний зрив національно-державницького руху, подібно до випрямлення приневоленої пружини. Але це само не станеться, якщо не робити висновків із програних ситуацій і не здійснювати політичної просвіти.

Перший неприемний для парламентарів висновок — важливі для нації рішення можуть прийматися і без участі питоми української опозиції. Нова редакція Закону про мови може бути проголосована так само як Закон про ратифікацію Хартії, і може "узаконити" особливий статус російської мови. Вихід один — звернутись по підтримку до народу, який є носієм і користувачем мови. Необхідно винести на публічне обговорення просвітнянський проект редакції мовного закону. Варто згадати урок 1988—89 років, коли приймався перший Закон про мови. Принаймні цей процес повинен охопити коло політиків і активних громадян України. Якщо не створимо позитивної громадської думки, ще до зими матимемо такий Закон про мови, який треба буде опростовувати в Конституційному Суді разом із Законом про ратифікацію Хартії. До речі, попри деяку незручність ситуації, депутати



Червень 2003 року. Наш кореспондент Ганна Оборська сфотографувала славнозвісний пам'ятник І. П. Котляревському в Полтаві. І час ніби відплинув на сто літ назад: наприкінці серпня 1903 року Леся Українка, Олена Пчілка, Михайло Коцюбинський, Василь Стефаник, Гнат Хоткевич, Володимир Самійленко, Михайло Старицький взяли участь у відкритті цього пам'ятника. 30 серпня 1903 року прозвучало вішуння українських письменників видатному творцеві "Енеїди". "Іще зоря не зоріла на темному небі захмареному, як у Полтаві з уст Івана Котляревського прозвучало натхненне поетичне Слово. Воно рідну мову занедбану піднімало до високостей національного письменства: воно жило наш дух народний животою силою. І слово стало Ділом..."
Пам'ятаймо про це сьогодні!

повинні зробити над собою зусилля для опротестування його в суді. Інакше правовий наступ на державну мову матиме серйозний прецедент і подальша боротьба буде ускладниться.

Другий висновок після ратифікації Хартії — остаточне свідчення застосування права для тиску на українську мову з боку тих, хто не хотів досі цього помічати. Цей факт сам собою є дуже неприємним, адже значно посилює дотеперішню дію всіх негативних чинників та ускладнює правозахисний процес у царині мови. Крім того — це свідчення намагання певних сил повністю усунути український фактор від суттєвого впливу на політику, владу та економіку. Напевно, це дуже надійний спосіб збереження славнозвісної "української стабільності", за якої простий українець може заробити доб-

рі гроші переважно за межами України.

Третім і дуже важливим висновком є потреба докорінної зміни конфігурації політичної державницької опозиції — створення опозиційної сили на платформі утвердження національної державності. Так чи інакше, правові експерименти в царині мов мають на меті внести розкол у ряди існуючої ситуативної опозиції до правлячої влади. Час позиційного політикування минає і українські політики мусять чітко розділитись на два табори — поборників і противників національної державності та апологетів чужорідних впливів. Народ це вже відчуває і чекає від українських партій єдності у будівництві власної національної держави.

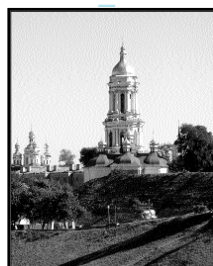
Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Сьогодні в номері:



**Микола То-
менко: не
позивайте
журналістів!**

стор. 2



**Загарбники
під
покрови-
тельством**

стор. 4



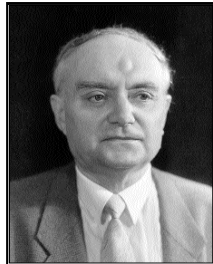
**"Просвіта" і
освіта"**

стор. 5



**Вибір
лікаря
Ніни
Коркошко**

стор. 6—7



**Творець
чарівних
мелодій**

стор. 8—9



**Роман Анд-
ріяшик —
нове прочи-
тання**

стор. 11



**Земля
козацька**

стор. 13



**Лариса
Брюховець-
ка: кіно
живе!**

стор. 15



Енергетиці цієї жінки можуть позаздрити мляві сучасні дівчата, які вже у 20 років відчують себе втомленими й пересиченими. Вона ж вражає своєю закоханістю у життя. Вимагає щирості від інших, бо сама максимально щира в усьому: в роботі, почуттях, спілкуванні.

Вона зачаровувала публіку по всьому світі — в Україні, Росії, Італії, Франції. І завжди була бажаною гостею будь-якої європейської опери. В Ла-Скала вона була другою українською співачкою після знаменитої Соломії Крушельницької.

Своїми спогадами з читачами нашої газети ділиться народна артистка СРСР, народна артистка України, лауреат премії імені Тараса Шевченка, котра понад тридцять років чарує глядачів своїм прекрасним голосом у Національному оперному театрі, Марія Юрїївна Стеф'юк

Тому, піднімаючись до її квартири сходами, хвилювалися. Так зустрічі бувають не часто, а можливо, навіть раз у житті. Задзвонила, тиша, згодом почувся гавкіс собаки, лагідне “Зачекайте!”, нас зустріли і відразу привітали малесенький пікінес Кирилко.

Марія Юрїївна запросила до квартири. Така проста, така вродлива, і така велична, справжня українська жінка.

“Проходьте, дівчатка, сміливіше”, лагідно промовила господиня. І ми відразу потрапили до іншого світу — світу мистецтва, світу жіночих фантазій та витворів співачки, світу, куди потрапляє не кожен, а лише той, хто може цілком зрозуміти, як жінка на все життя залишається жінкою, як вона проносить це через усе життя, як зберігає те в собі, як намагається передати іншим.

Найбільше в квартирі вразила бібліотека господині, яку вона збирає з молодих років, картини з її зображеннями. До речі, одна з них сподобалася найбільше.

— Ця картина, — говорить Марія Юрїївна, — малювалася раз за все життя.

— Як це?

— Цей хлопець був колись палко закоханий у мене, я подарувала йому своє фото. Одного разу він попросив прийти на вокзал і забрати його подарунок.

Я була так здивована і приємно вражена, коли він подарував мій портрет у рамочці. І, найголовніше, виконав цю роботу, а після того більше ніколи не брав пензля до рук.

— А що ніхт з цим юнаком?

— Це вже, дівчатка, доктор медичних наук, професор, мешкає в Москві. Наші стосунки не склалися, я дуже ранила його серце і душу, бо не відповіла на його кохання. А він проніс його через усе життя.

Марія Юрїївна запросила нас також до своєї зеленої кімнати для гостей.

Усе в зеленому кольорі, бо він заспокоює, пояснила вона. Скільки в цій кімнаті побувало імениних гостей. Адже двері квартири завжди відчинені для них. Зокрема, народна артистка України Ніна Матвієнко з чоловіком, народна артистка України Ніла Крюкова, прозаїк Василь Шкляр, поет Ігор Римарук і багато інших знаменитостей.

У залі артистки також затишно, картини Івана Марчука, Бориса Пласкія, Юрія Лєскока.

Вразила колекція невеличких подушечок. До речі, у кожній з них своя історія.

— Цю мені подарували під час гастролей в Англії від самої королеви, цю в Арабських Еміратах. Мій спів дуже сподобався одному шейху. Він також подарував мені персня. Подушечку у вигляді сердечка разом із великим букетом квітів отримала в Німеччині від

МАРІЯ СТЕФ'Ю :

«МЕНЕ ЗАПРОШУВАЛИ ЗА КОРДОН, ДО ЛА-СКАЛА ЩЕ ДЕСЯТЬ РОКІВ ТОМУ...»

свого шанувальника. Ця — з Іраку.

На одній із картин співачка в гуцульському вбранні, коли тільки починала свій акторський шлях, і чомусь художник зобразив її з сумними очима.

— Співачкою мене зробили батьки, особливо мама, Марія Василівна Стеф'юк. На жаль, півроку тому її не стало. Вона прожила нелегке життя. Пережила Німеччину, заміж вийшла вже після війни, народила двох дівчат (у мене є молодша сестра, вона вчителька). Страшенно любила аматорський спів, драматичне мистецтво. Саме завдяки її участі у виставах я дізналася, хто такий Марко Кропивницький, Ольга Кобилянська, Садовський. Удома велася розмови про літературу, поезію. На той час це була родина прогресивних сільських інтелігентів. Вони дуже хотіли, щоб я вчилася, доклали до цього багато зусиль... Мама мала прекрасний голос, виконувала партію Одарки з опери Гулака-Артемовського “Запорожець за Дунаєм”, і саме з цим номером приїздила до Києва. Тому, закінчивши школу, відвезла доньку Марію навчатися до Снятинського музичного училища на факультет диригування.

Якось я приїхала у Київ на фестиваль і мене почув професор Київської консерваторії Дементій Євгенович Євтушенко. Він майже за руку відвів мене до консерваторії і, хоча іспити вже почалися, мене прослухали й зарахували. Мама плакала від щастя, що я навчатимуся музики в Києві. Але, скажу відверто, мені важко було в Києві. Дуже сумувала, за Снятином, мамою, всім тим звичним, що мене оточувало вдома. У кімнаті гуртожитку жило 8 чоловік. Було шумно й весело, навіть занадто весело. Усе-таки я не витримала і втекла додому. А як же ж мені було добре вдома, біля мамі!

Той вечір пам'ятала на все життя. Її радо зустріла мама, вона довго розповідала про свої труднощі, свої розчарування в житті, про те, що вона чужа в тому сірому, кам'яному місті, що її душа тут, серед зелених галявин і знайомих лісових доріжок. Мати вислухала її, заспокоїла. Заспокоїлась і Марія, котра вже вблагала матір, що вона нікуди більше не поїде.

Але вранці Марія Василівна

розбудила доньку і повела її на автобус.

— Там твоя доля, там твоє майбутнє, — сказала вона. — Тримайся, будь сильною, і Господь допоможе тобі.

З цими словами Марія Стеф'юк знову прийшла до консерваторії, продовжила навчання.

— А хто був Вашим першим викладачем у консерваторії?

— Моя вчителька в консерваторії, Наталія Йосипівна Захарченко, народна артистка України, та її чоловік, Андрій Іванов, народний артист Радянського Союзу, який співав не тільки в нашому, а й у Великому театрі, зробили для мене дуже багато. Навіть навчали мене аристократичних манер, вміння поводитися за столом. У мене щастя на розумних і красивих людей, які збагачували мою душу, розум, поряд з ними я ставала добрішою. В наш час це особливо важливо — не робити того, за що тобі потім буде соромно. Кожного разу, коли я виходжу на сцену, я віддаю своє вміння, своє серце, свою душу. Інакше не можна... Кожного разу треба доводити, що ти чогось варт. Я завжди пам'ятаю слова Б. Гмірі: “Я співаю в залі, де є 100 чоловік. Співаю складну музику, хоча публіка чекає чогось легкого і зрозумілого, але я впевнений, що в залі є хоча б одна людина, яка знає, що я роблю і для чого я це роблю, і я щасливий цим”. Я завжди це пам'ятаю, беру це за приклад і завжди цим живу. Як колись сказав І. Смоктуновський: “У мене немає такого слова як халтура, бо це тоді вже ти не актор”. Я ніколи не виходила і не виходжу на сцену, щоб “відспівати”, в кожному виступі має бути стовідсоткова віддача.

Якщо раніше я готувалася до вистави за 2 дні, то тепер за два тижні я працюю над собою, бо публіка вимагає певного рівня, а для мене дуже важливою є оцінка слухачів. До речі, перша моя вистава — “Царева наречена” Римського-Корсакова, де я співала Марфу. У залі сиділа моя вчителька, котра дуже переживала за мене. Але в неї був такий принцип — ніколи не критикувати після вистави. Все, що вона думала про мій спів, вона говорила наступного дня. Після вистави акторам так потрібні оплески, визнання публіки, і це за-

кономірне явище. Взагалі критика — це дуже рушійна сила, на жаль, сьогодні нікого по-справжньому, професійно не критикують, тільки хвалять. А я б хотіла отримати серйозну професійну критику, це дуже допомагає в роботі. Коли я співала в Ла-Скала, в Мадриді, ми з таким нетерпінням чекали вранішніх газет, де йшов суворий огляд вистави.

— А буває, що здається глядач?

— Так, безперечно. Він ніколи не сприймає фальшивої гри. Театр здебільшого відвідують знавці цього мистецтва, елітний глядач, вони відчувають наші помилки. І вже просто не запросять “на біс”. Пригадуєте слова відомого Дягілева “Третій вихід “на біс” — доля Богів”. А одного разу я бачила танок Нурієва. Це було щось неймовірне. Здавалося, що спочатку він танцював із Богом, потім із Сатаною. Його душа була далеко від публіки. Весь зал аплодував йому стоячи 1 годину 20 хв., знову і знову, викликаючи “на біс”. Це справжнє велике мистецтво.

За все своє акторське життя я лише кілька разів відчула на сцені такий стан душі.

— Маріє Юрїївно, Ви завжди маєте прекрасний вигляд і на сцені, і в житті. Як Ви цього досягаєте?

— Мати гарний вигляд — це найголовніше для людей нашої професії. Адже глядачі йдуть не лише послухати наш голос, а й подивитися на нас. Театральні костюми для мене завжди шила одна жінка за ескізами, які я знімала з костюмів своїх колег під час гастролей за кордоном. Нині я користуюся послугами ательє “Іванна”. І задоволена їхньою роботою.

Тут мені пошили й дещо з театрального реквізиту. В побуті віддаю перевагу строгому вбранню. Брюки, спідниці, жакети, блузи пастельних тонів. Щоб було зручно, щоб подобалася оточуючим. Декілька разів їжджу до Трускавця, там у мене знайомий косметолог, роблю маски для обличчя, масажі, готують креми. А буває, що й сама застосовую просто природні маски. Як-то кажуть, що є під рукою. Чи то кефірні, чи огіркові, чи полуничні маски для обличчя.

А взагалі, не це головне. Треба щоб була гарна їжа, спокій душі. До речі, коли нервую — у мене холериків не закривається, а коли

спокійна — легко переносю будь-яку дієту. В оперних співаків існує багато обмежень щодо їжі, напоїв, способу життя. Скажу відверто, я дуже люблю шампанське, хоча це категорично забороняється.

— А хто найчастіше був Вашим партнером по сцені?

— За своє театральне життя мала їх багато. Але завжди віддавала перевагу партнерам із сильним голосом. І це, безперечно, Анатолій Солов'яненко. З ним ми працювали найчастіше, бували разом на гастролях.

— Які спогади залишилися у Вас про нього?

— Анатолій Борисович був справжнім величезним талантом, прекрасний тенор, наш “український соловей”. Він постійно працював над собою, тримав себе у формі. Бо добре розумів, що то вікаріювання актора. Якось ми були на гастролях у Канаді. Нас було троє в сусідніх номерах.

Одного ранку о 5-й годині в номері Анатолія Борисовича я чула гуркіт, спати вже не могла. А коли запитала його, чим він там займається так рано, відповів — гімнастикою його. Це допомагає збільшити обсяги грудної клітини.

“Марічко, не пий нерозбавленого вина”, — часто говорив мені. До речі, він сам не вживав спиртного, не їв після 19-ої години, дуже беріг горло, боявся застудитися. Був замкнутою людиною, не любив гучних компаній, жив своїм окремим життям. Але для мене він залишився прекрасним актором, сильним партнером, яких було в мене по сцені не так вже й багато.

А я люблю життя. Люблю поговорити з друзями, приготувати для них щось смачненьке. Хоча здебільшого сама не їм того — все для гостей. А в піст я більше п'ю води, очищаю організм і душу.

— Ви віруюча?

— Так, ще з дитинства батьки говорили, що Бог завжди дивиться на нас. Він бачить, що ми робимо доброго, що лихого. Моя бабуся казала мені, що я маю бути щасливою, бо Бог накрив мене краєм Свого плаща. До речі, вона доводилася троюрідною сестрою Лєсо Мартовичу. Вже минуло багато років, а чомусь завжди згадую ці слова. І завжди роблю людям лише добро, я люблю своїх друзів. Хоча в моєму житті зустріла їх не так і багато. Серед моїх справжніх друзів — концертмейстер нашого театру, заслужений артист України Костянтин Фесенко, народна артистка України Світлана Добронравова та інші. З ними я завжди почуваюся добре, вони мене підтримують і розуміють, можуть надати конкретну допомогу в скрутні хвилини.

— Маріє Юрїївно, а яким чоловікам Ви віддасте перевагу?

— Розумним, щедрим. Дуже не люблю купих людей. У сім'ї лідером повинен бути чоловік. Якщо він навіть не лідер, жінка повинна намагатися зробити так, щоб він себе ним хоча б відчував. Я ніколи не хотіла одружитися зі співаком. Двоє акторів у родині — це занадто. Чоловікам набридає лицедійство вдома.

Стомлений, він повертається з роботи, і хоче бачити свою дружину в домашньому вбранні, таку лагідну, покірливу, ніжну. Щоб він їй і похвалився, щоб вона його вислухала, приголубила, заспокоїла. Пригадуєте вислів — щоб дружина була як мама. Ось саме так. А багато жінок забувають про це, не можуть себе стримати. Додому повертаються збудженими, і намагаються все це перекласти на плечі свого супутника життя, здебільшого терпіння у чоловіка закінчується, і тоді це вже не родина.

Я завжди намагалася зробити

фото Г. Оборської



затишок в своїй оселі, але часті гастролі, театр забирали багато часу. І зовсім мало лишалося його для моїх рідних. Актор дуже рідко може поєднувати творчість і сімейне життя. Є і такі творчі сім'ї. Зокрема, народна артистка України Ніна Матвієнко зі своїм чоловіком Петром виростили трьох дітей, всі вони вже дорослі. Це прекрасне подружжя, мої друзі.

Моє сімейне життя не склалося. Але своїх дітей я б виховала так, щоб вони знали, що їм треба взяти від батьків і передати вже своїм дітям.

— *Хто був для Вас взірцем на сцені, з ким Вам подобалося працювати?*

— Це було сузір'я знаменитостей: Гмиря, Гнатюк, Чавдар, Руденко, Мірошніченко. Всі разом вони утворювали фундамент нашої духовності, нашої оперної культури.

— *Вам ніколи не пропонували залишитися працювати за кордоном?*

— Були пропозиції. Зокрема, мене запрошували до Ла-Скала брати участь у виставі "Богема" Пуччіні. Але про це я дізналася лише через десять років. Їм сказали, що я хвора, мені не можна перетомлюватися. А можливо б, за раз моє життя було іншим. Але б я не залишилася там, ностальгія за Батьківщиною починається навіть під час гастролей. Я завжди прагну швидше повернутися додому, де я потрібна, де на мене чекає мій глядач. Але є різні люди, можливо хтось, навпаки, хоче залишитися і працювати за кордоном. Адже там актори краще забезпечені в матеріальному плані.

— *А хто Вам подобається з естрадних виконавців, можливо, хтось з шоу-бізнесу?*

— *Пані Маріє, про що Ви шкодуєте, чого б Вам хотілося понад усе?*

— Лише про одне: що я вже не молода, і не можу зіграти Джульєтту, я заздрю молодим, говорю відверто, і немає жінки, яка б не заздрила молодості, але ніхто про це не говорить відверто. А в душі я ще Джульєтта. У мене ще стільки сил, стільки натхнення, ще так хочеться співати, здивувати свого глядача чимось новеньким. Мене все менше запрошують до театру, бажалося б набагато частіше. Я добре розумію, що треба поступитися молодим, щоб прийде час, і я піду зовсім. Але хочеться, щоб це було не раптово. Щоб я залишила слід після себе, виховала хоча б двох учнів. До речі, в мене в консерваторії п'ятеро учениць. Нині передаю їм усе, що здобула сама за 30 років. Дівчатка хороші, вони бувають у мене вдома. Ми влаштуємо день народження кожній з них. На свята ми разом. Можливо, саме хтось із них замінить мене на сцені. І я побачу її прем'єру Джульєтти, і її гарно сприйме глядач — то буде найвища оцінка мого творчого життя.

Ми не змогли обминати найсакровеннішого кожної жінки — кухні. Це маленький, дуже чистий, яскравий домашній музей із чудовими колекціями розписних тарілочок та смішних іграшок. Сказати, що пані Марія добре готує — значить нічого не сказати, бо її кулінарні здібності, на мій погляд, не менші, ніж співацькі.

Вийшла вона разом із нами, поспішала на заняття до консерваторії. А ми ще раз на прощання милувалися цією прекрасною жінкою, після розмови з якою було так легко, так спокійно, що захотілося декілька хвилин побути на самоті і подумки повернутися знову і знову до того острівця мистецтва, де ми буваємо не так вже й часто.



«ВІРА», «НАДІЯ», «ЛЮБОВ» І «СОФІЯ»

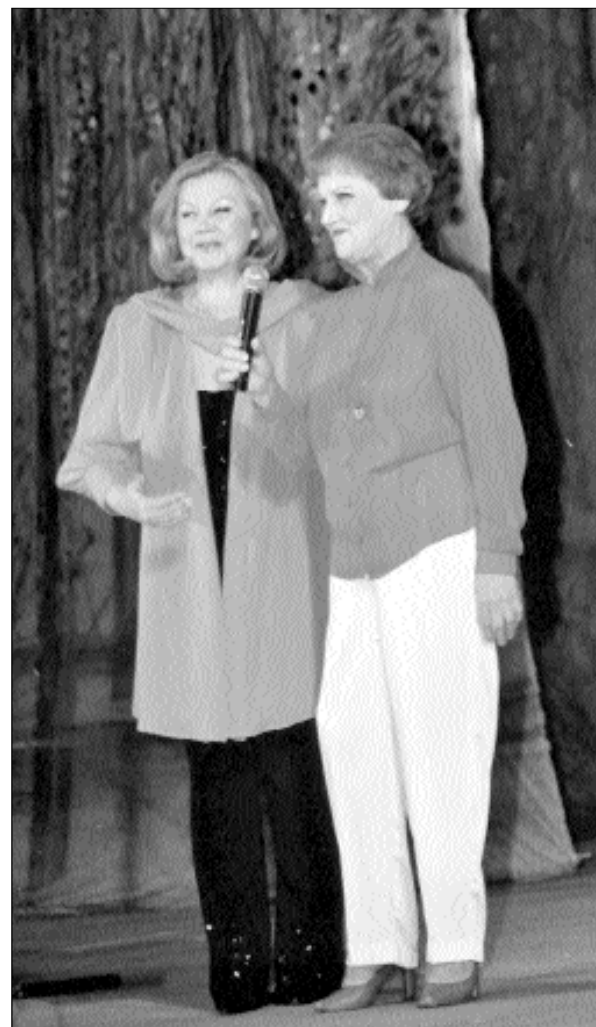
Цьогорічна церемонія нагородження переможців Четвертого всеукраїнського творчого конкурсу "Українська Мадонна" відбулась у Національному академічному театрі опери та балету України ім. Т. Г. Шевченка.

Популярні артисти та творчі колективи вітали всіх присутніх та й лауреатів цього вже престижного і дуже гуманного конкурсу. Стосовно епітетів, які я використовую для характеристики змагань, тобто конкурсу, то гуманність його стосується, передусім, відбору героїнь нарисів про жінок, які удостоєні високого звання. Це лише декілька прикладів з сімнадцяти героїнь нарисів. У номінації "Віра" — Ганна Захарук щиро допомагає всім нужденним, хоча в самої троє дітей. У номінації "Надія" відзначено Ларису Карпусь, яка виховує з чоловіком 12 дітей — своїх і чужих, покинутих батьками та Олену Алієву — паралізовану жінку з м. Обухова, котра мужньо

долає труднощі й виховує чотирьох дітей. У номінації "Любов" відзначено Тамару Луценко — дружину відомого поета-пісняря, яка все життя присвятила коханому чоловікові, великому митцеві та Дарію Дацюк — громадську діячку, яка присвятила все своє життя боротьбі за Україну, прекрасній матері та бабусі. Звання Української Мадонни у номінації "Софія" присуджено Катерині Литовченко — заслуженій художниці України, яка 30 років прикута до ліжка і створила 170 картин. Їм'я цієї художниці відоме в усьому світі. За покликання цієї ж нагороди удостоєна померла Руфіна Крижанівська — колишня завідувач мисково, педагог-новатор, громадська діячка.

Та, щоб не складалося враження, що удостоєно нагород та відзнак лише тих, хто мужньо бореться з хворобами чи бідністю, хоча це розповіді про справді героїчних жінок, яких об'єднують такі риси характеру як віра, надія,

любов. Серед Українських Мадонн є й так звані бізнес-леді, тобто жінки, які вправно й успішно ведуть свою справу. Світлана Плутова — директор Дарницького універмагу "Дитячий світ", Роксолана Богущька — талановитий львівський модельєр-дизайнер, ще ім'я відоме за межами України, Віра Найдьонова — директор радгоспу "Асканійський" в селі Тавричанка Каховського району Херсонської області, досвідчений фахівець, керівник, організатор. Я пригадала лише декілька імен жінок, які були того пам'ятного дня на сцені Національного театру. Дехто з них уперше прийшов до столиці і, певна, що всі вони, за винятком Діани Петриненко (нагороджена у номінації "Надія") вперше піднялися на таку високу сцену. Уявімо, як почувалися вони, несподівано щасливі й такі титуловані та знамениті!.. Тож варто, мабуть, розповісти й про те, що відбулося декілька років тому в українській журна-



Ведуча програми Тамара Стратієнко та героїня телепрограми "Люди і доля" Галини Устенко-Гайдай — народна артистка України Діана Петриненко

лістиці. Наші професійні журналісти, тобто люди, які мають звичку працювати за покликом серця, не думаючи про нагороди писати про тих людей, доля чи вчинки яких зачепили струни їх творчих душ, а серед них і представники тих видань, яких обходять нагороди Золотими перами, Фортунами (не секрет, що представники регіональної чи й просто української патріотичної преси — від нинішньої держави та й на конкурсах виданої в Україні мовою вічного старшого брата преси, є просто не поміченими або не допущеними до участі з поясненнями: "Ваше видання не є затребуваним..."). Журналістський конкурс "Українська Мадонна" не обмежує участь журналістів, які працюють в малотираж-

них чи регіональних виданнях і дає шанс проявитися будь-кому, хто любить свою професію та й людей як предмет професійної діяльності.

Отже цього року сімнадцять журналістів, що представляли видання та авторські програми радіо й телебачення, вітали своїх Мадонн з високої сцени. І з тих слів, які вони промовляли й якими представляли своїх героїнь, можна було зрозуміти, що кожен з них пишався своєю героїнею і був надзвичайно вдячним їй за те, що вона є, а його невеличкий внесок у її долю допоміг йому, журналістові, також проявитися.

І на завершення хочеться поділитися своїми роздумами стосовно діяльності Міжнародного благодійного Фонду Святої Марії. Вміння прийти на допомогу слабшому у потрібну хвилину, допомогти там, де цього потребують найбільше, просити у багатих для того, щоб поділитися з найбіднішими — це свята справа, яка потребує повної самовіддачі і заслуговує на високі нагороди. Такою нагородою для працівників цього фонду є щасливі обличчя старих та дітей, хворих і тих, кого треба вчасно помітити і підтримати. Людність у наш час — це найдорожчий дефіцит, але саме завдяки їй збагачується і ніколи не збанкрутує та справа, що приносить людям щастя (нехай хоч і на один день...) і окрилює.

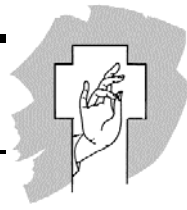
● **Леся САМІЙЛЕНКО**

На фото: всіх учасників конкурсу караваем вітає Президент благодійного фонду "Святої Марії" Ганна Матійко-Бубнова.



Ведучий програми Олександр Биструшкін вітає переможців: Віру Кирилюк героїню нарисів Василя Кравчука "Наша подільська Мадонна" та Марину Усову журналіста газети "Факти" з дітьми героїні нарисів Олени Алієвої

● **Лариса ТРОЦЬКО, Людмила ШПИТЯК**



“Чи спише владна верхівка 500 тисяч боргу Московському патріархату?” — питання зовсім не головне, але “одне з ...”, яке впливає з логіки подій, що розгортаються останнім часом довкола Києво-Печерської лаври. Починаючи з 2000 року, ченці “найканонічнішої з православних церков в Україні”, Української православної церкви Московського патріархату, послідовно захоплюють приміщення Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника, заварюючи входи металевими ґратами.

Загальна площа захоплених приміщень, за даними Головного управління комунальної власності столиці, вже склала 6670 кв.м. Шодо 500 тисяч гривень, то саме такою є заборгованість УПЦ Московського патріархату перед Заповідником за комунальні послуги, я очевидно, ніхто сплачувати не збирається. Однак цей подарунок може виявитися копійчаним проти того, який, не виключено, готує українська верхівка для УПЦ МП.

Згадане управління КМДА змушене звертатися по допомогу до голови парламентського Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності (бо правоохоронці мовчать, ніяких справ проти загарбників не порушено). Міжвідомча комісія з підготовки пропозицій щодо відновлення прав церков і релігійних організацій, які були порушені внаслідок проведення колишнім Союзом РСР тоталітарної політики стосовно релігії (такою є її офіційна назва), очолювана віце-прем'єром Дмитром Табачником, дає таке доручення: “Київській МДА (Омельченку О. О.), Мінкультури (Богуцькому Ю. П.), Мін'юсту (Лавриновичу О. В.), Держкомрелігій (Бондаренку В. Д.): провести роботу з відповідними комісіями Київради щодо забезпечення юридичного оформлення прав Свято-Успенського чоловічого монастиря та Київської духовної академії і семінарії Української православної церкви на користування приміщеннями нижньої території Києво-Печерської лаври, які фактично використовують ці релігійні організації”.

Саме таке доручення дала своїм протокольним рішенням Міжвідомча комісія 13 березня 2003 року. Тоді було доручено “Мін'юсту (Лавриновичу О. В.) разом із Держкомрелігій (Бондаренку В. Д.) та держслужбою охорони культурної спадщини (Кучеруку М. М.) розробити форму типової

угоди про повернення релігійній організації колишньої культової будівлі, іншого церковного приміщення та майна з урахуванням вимог чинного законодавства щодо умов їхнього використання та збереження”.

Це рішення передбачало також проведення наступного засідання Міжвідомчої комісії у другій половині травня.

На “нараду з питань врегулювання відносин між Свято-Успенською Києво-Печерською лаврою та Національним Києво-Печерським історико-культурним заповідником”, що її проводив 30 трав-

СЛІДАМИ НАШИХ ВИСТУПІВ

ЧЕНЦІВ ПОКАРАТИ — ПЕРЕДАВШИ ЇМ ЛАВРУ?

ня Дмитро Табачник, запросили 11 осіб, а Верховна Рада мала бути представлена однією особою — заступником Бюджетного комітету Л. Супрун (яка, втім, на нараді присутня не була). Але нікому й на думку не спало запросити представника Комітету з питань культури й духовності, Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності. Все-таки приміщення, що перебувають у комунальній власності та на балансі Національного заповідника, як не крути, було захоплено не святыми, а громадянами — чи то України, чи то іншої держави.

У цей-таки ж час, 29 травня, Головне управління комунальної власності м. Києва, “вкрай занепокоєне неправомірними діями представників Української Православної Церкви Московського патріархату на території Лаври по самовільному захопленню майна, яке ...є комунальною власністю територіальної громади м. Києва”, звернулося з листом за підписом першого заступника начальника управління Петра Головатенка до голови Комітету ВР з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності Володимира Мойсика. Саме цей лист і спонукав члена Комітету Василя Червонія без персонального запрошення взяти участь у нараді 30 травня, яку проводив Дмитро Табачник. Оскільки, судячи із фактів, наведених у листі, причини для занепокоєння у Головного управління комунальної власності

КМДА, м'яко кажучи, все ще є.

Згідно з даними управління, “з корпусу № 60 — пам'ятки архітектури “Келії гостинного двору” площею 1409 кв.м — ченцями були насильно витіснені підрозділи Заповідника, що розміщувалися в будинку, в тому числі: музейні фонди Заповідника, матеріальний склад, майстерня художника, а також бойлерна, що забезпечує теплою низку будинків Заповідника”. Таким чином, ідеться в листі, “заповіднику було завдано матеріальних збитків, у тому числі й у вигляді витрат на переобладнання та пристосування інших приміщень для витіснених структурних підрозділів”.

Щодо інших наслідків дій бойових ченців “канонічної церкви”, то, згідно з інформацією Головного управління комунальної власності КМДА, ними “захоплено цокольний поверх корпусу № 55 площею 125 кв.м, корпус № 56 площею 1228 кв.м, корпус № 69 площею 479 кв.м., корпус № 57 площею 845 кв. м., корпус № 34 площею 413 кв.м, корпус № 71 площею 372 кв.м, корпус № 98 площею 102 кв.м, корпус № 64-а площею 252 кв.м”. Окрім того, “в ніч із 18 на 19 квітня 2003 року ченцями монастиря самовільно, без будь-яких дозволів власника майна, були зайняті приміщення в корпусі № 68 (1445 кв.м), які Заповідник використовував для своїх потреб”. Унаслідок цих дій “захоплено основні засоби, обладнання та інше майно”, а “вхід до приміщень заварено металевими ґратами”.

У листі вказано й на ситуацію, що склалася в мікрорайоні “Китаїв” після передачі цілісного майнового комплексу Київського державного науково-виробничого навчального комбінату в безоплатне користування монастирю “Київський пустинний скит”: “монахами були створені несприятливі умови для проживання 72 сімей у житлових будинках зазначеного комплексу” і навіть “монахи влаштовували терористичні дії щодо проживаючих, явочним порядком займали приміщення, вимагаючи від мешканців звільнити житло”. У листі Головного управління комунальної власності КМДА зазначено, що “монахами було відключено електроенергію, і лише за допомогою силових структур вдалося дещо нормалізувати ситуацію та підключити до будинків світло й тепло”, проте “ченці захопили прилеглу до скиту територію, чим створили незручності й для іншого населення мікрорайону”.

Як намір “узаконити беззаконня” розглядає Василь Червоній відсутність адекватної реакції з боку державних структур на таку поведінку представників УПЦ Московського патріархату та, зокрема, позиції, викладені в протокольному рішенні Міжвідомчої комісії від 13 березня.

“Замість того, щоб вжити правових заходів щодо порушників закону, які захоплюють державне майно (причому не просто майно, а святиню), замість того, щоб звернутися до суду, щоб госпо-

дарський суд міг заблокувати рахунки монастиря, який здійснив це захоплення, митрополії Російської православної церкви, яка ховається під назвою “УПЦ МП” (це не самостійна церковна одиниця, а територіальний підрозділ Російської церкви — екзархат), Дмитро Табачник фактично пропонує узаконити це беззаконня, тобто, заохотити агресора до подальших дій. Саме це впливає з проекту протокольного рішення Міжвідомчої комісії”, — вважає Василь Червоній.

Депутат переконаний, що рішення суду “неодмінно було б, якби держава звернулася до суду, бо це — захоплення майна мос-

Василя Червонія, спонукають українських високопосадовців до такого ставлення до УПЦ МП, — те, що ця церква нібито має найбільшу кількість парафій серед православних церков в Україні. “Але ніхто не бере до уваги, що вона має в чотири рази менше прихильників, ніж, скажімо, Київський патріархат. Кілька тисяч парафій перейшло до Київського патріархату, але в статистиці вони “висять” як Московський патріархат. Таким чином кількість парафій штучно завищена”, — зазначив Василь Червоній.

Депутат повідомив, що за підсумками наради 30 травня, за два тижні доручено внести конкретні пропозиції на розгляд Міжвідомчої комісії — “для того, щоб відповідні органи — Мін'юст, КМДА, могли скласти договори про передачу чергових приміщень української святині УПЦ Московського патріархату в оренду, а потім — у власність”.

Спробу державної влади передати московській церкві Лавру та інші національні пам'ятки та святині депутат розглядає як один із елементів великого ланцюга “передачі України шматками”, ланками якого є газопроводи та стратегічні підприємства.

На жаль, “питання не може бути розв'язане на користь України та українського народу за діючого Президента — він не має національних орієнтирів і бажання будувати українську державу”, — вважає Василь Червоній.

Прес-служба УНП

БУВ ТАКИЙ ВИПАДОК

Добрий день, шановна редакціє “СП”! Нотатки колишнього інспектора КРУ “Бог не дав” (“СП” ч. 16. 2003 р.) сколихнули й мої спогади. Сплива у пам'яті порівняно не давня зустріч зі священником Московського патріархату. Якщо Оксана Овсієнко чітко показала, що УПЦ Московського патріархату є іноземною недержавною структурою, яка надто успішно вимиває гроші з фінансового обігу держави, то моя зустріч зі священником того ж патріархату — не менш яскраве свідчення того, які моральні й духовні збитки завдаються нашій державі тими ж іноземними недержавними структурами.

Якось була присутня на обряді поховання. Односельці розхвалювали свого батюшку, і виникло нестримне бажання поспілкуватися з ним. Обставини обмежували в часі, але та невелика дискусія є підставою для деяких висновків. Запитання: від якого ви патріархату, далі — після відповіді: УПЦ Київського Патріархату — невизнані самозванці, розкольники; України як держави ніколи не було (то була окраїна Росії), від чого й походить її назва, козаци — то розбійники, які йшли то на поляків, то з поляками на Москву, про незалежність можна говорити лише тоді, коли будуть ситі громадяни. Вражаючим є те, що

ЯКИЙ ПІП, ТАКА ЙОГО Й МОЛИТВА

він народився в Україні, українець і розмовляє прекрасною українською мовою. Яким же моральним покручем треба бути, щоб говорити такі речі! На виправдання додав, що у своїй діяльності підпорядковується законам Московського патріархату. Якщо він їх порушуватиме, то буде відлученим од церкви.

Отже, й донині в нас більшість православних українців — однієї з найбільших у Європі націй — підпорядковані Церкві й патріархатові сусіднього народу, сусідньої держави й моляться чужою мовою. Очевидно, не остання роль відводиться московськими імперіалістами та шовіністами в їхніх планах поновлення прогнилого духовного ярма на душах і свідомості українців антиукраїнській пропаганді, яку й тепер ведуть проти відродженої, незалежної від Москви Української Автокефальної Православної Церкви служителі Московського патріархату. Їхнє завдання полегшується нашою історичною малограмотністю, бо нам не було змоги раніше знати правду, вона була під надійною охороною в “спецхранах”. Скрізь брешуть одне: тільки Московська церква — благодатна, тільки в ній мож-

на знайти шлях до Бога, а ті українці, що хотіли б будувати свою Православну Церкву, як її збудували всі народи Європи, що мають свої Помісні Православні Церкви, окрім українців та білорусів, то є розкольники, “сектанти”, “самосвяти”. Що їхня Російська церква є матір'ю Української Православної Церкви, ніби може таке бути, що мати молодша від доньки на 200 років.

Що ж можна сказати про нашу владу? Лише одне: вона повністю антиукраїнська й антинародна. Важко собі уявити, що було б, якби подібне творилося в будь-якій державі. До якого нахабства треба дійти тій “народній платформі”, щоб так знехтувати Конституцією, законодавством України і знову ставити питання: ви за дві державні мови чи одну? Влада не бездіяльна, вона сприяє беззаконню, опікує його на всіх рівнях. Мало того, що Краснокутська районна влада не проявляла ніякої реакції на брудні листівки, авторами й розповсюджувачами яких є священники Московського патріархату, вона цілу спальню районної газети “Промінь” надала для пасквілю — “Звернення священнослужителів парафії Української

Православної Церкви Краснокутського району до православних християн”, у якому чомусь немає жодного слова про патріархальну належність усіх церковнослужителів, які поставили свої підписи, й позбавила можливості дати відповідь — звернення настоятеля Петропавлівської парафії УАПЦ в смт. Краснокутськ ієрея Василя, мотивуючи це небажанням розпалювати ворожнечу. Вже декілька років громада УАПЦ району домагається від влади й приміщення, але стіна, як районна, так і обласна, залишається непробивною. Напевне, тільки владі та ієрею Григорію відомо, за які кошти здійснюється інтенсивна відбудова Свято-Архангело-Михайлівського храму в Краснокутську, коли громада істинних християн-українців не має навіть приміщення.

І останнє: яке моральне право має Президент висувати хоч якісь ініціативи до народу, довівши до такого стану Україну? Народ каже: який піп, така його й молитва.

Любов КРАВЧЕНКО,
с. Чернечина Краснокутського району
Харківської обл.



АНГЕЛ МИЛОСЕРДЯ

— Можна тебе оглянути? — З повагою, тримаючи дистанцію, питає лікарка кожного зі своїх малих пацієнтів, серед них і однорічну Софієчку. І у відповідь на зацікавленню дитиною не баченою досі “іграшкою” дає потримати в руках “трубочку”, аби мала пересвідчилася, що дивовижний інструмент не завдасть їй лиха. Звичайна собі “цяця”...

З однією з таких ангелів милосердя мені випало познайомитися за драматичних обставин, коли понад місяць онучка перебувала на лікуванні в палаті інтенсивної терапії Київської міської дитячої лікарні № 7. Софійці щойно виповнився рік, коли її спостигла біда: вірус парагрипу. На жаль, не оминув дитя й тяжкого ускладнення на нирки. “Швидка” забрала маленьку вночі з мамою — грудне молочко заслаблів крихтиці, дядя Богові, було до речі, бо пити воду дитина відмовлялася, а про їжу при тому, що температура зашкалювала до 40°, взагалі мови не було. Ін’єкції антибіотиків, крапельниці, свічки для зниження жару, обтирання оцтом, усі необхідні консультації, а попри все, як зів’яла квіточка, хилиться дитяча голівка на мамине чи татове плече — як тут рідним не втратити голову?!

І послав нам Бог за цього тяжкого випробування мудру, досвідчену лікарку, завідувачку педіатричного відділення лікарні Ніну Іванівну Коркошко. Згодом я почула чимало сердечних слів на її адресу від батьків дітей. Увіч бачила, як мати чарівних сливооких близнюків Максимка й Аліси (1 рік і 4 місяці) художниця Хоруженко, аби засвідчити Ніні Іванівні свою вдячність та захоплення, поки спали діти, олівцем намалювала портрет нашої лікарки, незмінно увінчаної з молодих літ короною з русавої, — так і хочеться сказати “золоті”! — коси.

Ці мої нотатки так само акт вдячності чудовому професіоналові, людині, яка віддала педіатрії п’ятдесят років життя. Так, рівно піввіку. А хто ж бо більше заслуговує на слово шани, як не медики й учителі?! Перші взагалі супроводжують кожного з нас від першого нашого подиху — до останнього, тож їм передовсім доземний уклін.

Коли вже держава наша (державці!) зрівняла своїм лукавим, виключно “під себе” шитим, законодавством оплату праці санітарки (пенсії — 141 гривня) й відмінного фахівця з піввіковим досвідом роботи в медицині (а Ніна Іванівна Коркошко давно має відзнаку “Отличник здравоохранения СССР”), кому, як не пресі й вільному від фальшивості офіціозу народному віче (нехай і заочному) у відкритих листах множити слова піетету й удячності, що, сподіваюся, котримсь урядом у спонуді совісного прозоріння таки нарешті будуть почуті й усвідомлені...

Діти чиновників так само смертні, як і їхні батьки, тож

татусям передусім належить подбати про долі й добробут людей, які не мають по п’ять помічників, подібно до команд колективного розуму наших народних обранців, не мають надбавок за “інтенсивність” гуртової праці, зате за покликом серця працюють на передньому краї страждання людського в екстремальних умовах мало не щоденного стресу. А спробуй уникни його, коли постійно береш участь у тяжких драмах! Адже головні герої їх — Життя і Смерть — залежать від умінь лікарів, витримки, професіоналізму, здатності мобілізувати свою увагу й знання — тут не затулишся газетою, позіхаючи за чи-

ся зі своїм судженням перед самим випуском. Київського чудового літа середини минулого сторіччя йшли по місту добрі знайомі — хлопець із дівчиною і, не довго думаючи, подруга вирішила прихопити на прогулянку Ніну. Заглянули на кафедру, подружка сказала, що хоче познайомити її з хорошим приятелем. Адже він і живе зовсім недалеко від Ніни!..

Ніна відчинила двері — ставний парубок стояв спиною до неї. Ніби відчув погляд, обернувся і — засяяв широкою усмішкою. Обличчя відкрите, очі, видно й за окулярами, сміються, — одразу виникло відчуття, що вона знає його сто років... Лірика! А ввечері старший

металу. Похований батько в Луцьку — вічна йому пам’ять!.. І от ця славна родина виховала двох дочок для медицини. Сестра Ніни Іванівни теж медик, працювала на Волині, в Луцьку.

Призначення новоспечений військовий юрист одержав у Гомель. Сирота сиротою. І молодесенька любляча дружина, геть втративши голову (бо навіть диплом свій залишила у фотоательє, що на вулиці Леніна — нині Богдана Хмельницького), вирушила за чоловіком. Звісно, нитка за голкою, як водиться в добрих родинях.

У гомельській дитячій лікарні на сто двадцять місць було п’ятдесят ліка-

стала згодом завідувати педіатричним відділенням для дітей старшого віку. Немовлята — це від одного місяця до одного року — то окрема парафія, а вже від року до чотирнадцяти — старше дитинство. Утім, Ніні Іванівни до сліз дитячих (і батьківських, аякже!), до болю щоденного було не звикати — гомельський дев’ятирічний досвід тут став у пригоді. Хоч бувало, що там приходило, за важко хворих дітей душа ще й як боліла! — сама ж бо мати, — син школярчик малий!..

А обслуговували тоді в Мурманську дитяче відділення усього-навсього п’ять лікарів. Вона стала перших шостою (не зай-

НАЙВИЩА НАГОРОДА — ЗДОРОВ’Я ПАЦІЄНТІВ

Лікарня № 7 Печерського району — хірургія ниркова та урологія — справді була всього на шістдесят ліжок. Нині тут і дитяча терапія — відділення, яким упродовж багатьох років завідує Ніна Іванівна Коркошко. Її справжній, великий друг і розрада, батько її сина помер від важкої хвороби нирок, то ж віддавна удова і, звісно ж, ветеран праці, Ніна Іванівна весь свій час, досвід, свою любов віддає маленьким пацієнтам.

Вольова жінка з золоту короною товстої коси, приязно всміхається, наповнюючи світлом доброти простір ординаторської. Їй надзвичайно пасує строга, малинового кольору блузка, що, здається, якось свято, особливо виокремлює білизну лікарського халату. Це улюблене і мною поєднання кольорів аж ніяк не може нагадувати дітям про медичні тортури, викликати страх. Воно привітне, як... (я роздумую, з чим би порівняти ці кольори і всміхаюся) як у полуденному сонці соковита малина, облита вершками. Це кольори, які кажуть “ні!” старості, хворобам, печалі. Ніна Іванівна ніколи не дозволяла собі хворіти, ніколи не брала “лікарняного”.

Подумки визнаючи свою неідеальність (адже кожне свято колись закінчується, на превеликий жаль), я запитую завідувачку, як держава винагороджує важку працю медиків. Адже п’ятдесят років, віддані медицині — це унікальний марафон, уважай, ціле життя, подвиг милосердя.

І чую у відповідь цілковито безкорисливе визнання:

— Найвища нагорода, коли дитина, яка потрапила у відділення у край тяжкому стані, випикується здоровою, з благополучним прогнозом. Розумієш, що не даремно докладав зусилля, спалював нерви, а інколи й терпів образи недоволю батьків.

Мені відомо, що на Півночі, в Мурманську, Ніна Іванівна була депутатом Мурманської міськради, виїздила з консультаціями в міста й райони області. Її цінували, як вдумливого керівника, вимогливого однаково й до себе, і до пацієнтів.

І все ж, для повноти образу, я розпитую про Н. І. Коркошко в її колег. Відгуки чую щонайкращі. Так, Галина Степанівна Коломійцева — лікар-педіатр і просто гарна жінка, ще й викладач медучилища № 3, яка працює з Ніною Іванівною вже років тридцять і тому знає всі нюанси педіатричної служби “на полі бою”, відзначила таку характерну рису завідувачої відділенням:

— У неї позитивна енергетика. Це дуже важливо. Хоч яка хвора дитина, а ми незмінно чуємо від Ніни Іванівни: “Усе буде добре”. І її впевненість, сила передаються й співробітникам і, що дуже цінно, батькам ді-

Й ЖИТТЯ, І СЛЬОЗИ, І ЛЮБОВ...

Штрихи до портрета дитячого лікаря Ніни Іванівни КОРКОШКО



танням політичних пліток і розв’язанням кросвордів, не погуляєш, розминаючись, у кулуарах парламенту чи буфетних тусовках!..

СВІТЛА НОВЕЛА ЇЇ ЖИТТЯ

Наша українська столиця, на жаль, як відомо, “рускоязычна”. Зізнаюся, що мене, як письменницю, вразила передусім чудова українська мова київської лікарки. Звідки ж ця зразкова фонетика, лексичне багатство, впевнене володіння словом, що його в ординаторських Києва нечасто почуєш?

А втім, про це — пізніше. Випускниця 1953 року Київського медінституту Ніна Ващенко (Коркошко — прізвище чоловіка) познайомила-

лейтенант, юрист, випускник військового училища вже чекав нову знайому біля оперного театру. Виходить, що поєднав їх запальною пристрастю раптового кохання саме “Запорожець за Дунаєм”. Від вибору дівчини, як правило, залежить її доля. І “біографія”, а, бува, що й географія...

До десятого класу цю русокошу царівну причисувала мама — таке розкішне волосся мала білявка. Мати Ніни, Наталя Михайлівна (звали, як артистку Ужвій, — усміхається пані лікарка) була з Житомира, тато Іван Якович (“як Франко!” — черга всміхатися мені) — з Луцька. Працював на залізничному майстерні, ремонтував вагони. Взагалі ж був високого класу токарем по



рів. Спеціалістів туди надсилали з Мінська, а тут — киянка, і подавай їй роботу в Білорусії.

Слід сказати, що п’ятдесят третього — останнього сталінського — року в медиків панувала триланкова система: лікарі працювали водночас у лікарні, поліклініці та на викликах до хворих. Так зранку, з дев’ятої, Ніна Іванівна відбувала свою нелегку вахту в стаціонарі, а з сімнадцятої до сьомої вечора ґарувала на прийомі хворих.

Дільницю — сама напросилася — їй призначили віддалену, біля аеродрому. Там люди жили в однопверхових будинках. Поползнула на околицю! Так активно добиралась у два кінці, що й пальтешко за зиму зносила! І незчулася, як дев’ять років минуло. Уже її підвищили по службі до завідувачої поліклініки, аж тут чоловік — старшого лейтенанта — призначають на службу в Мурманськ. Ніхто й гадки не мав, що вона дружина військового!..

На Півночі на Ніну Іванівну, ясна річ, не чекали. Довелося роботи домагатися. Та так зрештою зарекомендувала себе наша українка, що в обласній мурманській лікарні на тисячу ліжок, де сто шістдесят було дитячих,

вою!), а згодом і “першою”. Недаремно ж мала ще гомельську відзнаку за особливі медичні заслуги: “Отличник здравоохранения СССР” (жартує: “У Мурманську спочатку боялася, чи не відберуть”).

П’ятнадцять років прослужив на Півночі чоловік-юрист. — “Золота людина!” — каже Ніна Іванівна. Та, як відомо, військових розраховують, передислоковують за двадцять чотири години. То й повернулася, зрештою, родина на круги своя, в Україну, — якраз і син Сергій закінчив десятий клас, приспіла пора вчитися далі. До речі, пішов молодий Коркошко батьковим шляхом — нині вже відомий юрист-міжнародник.

А в Києві Ніна Іванівна з її активністю, любов’ю до дітей, а головне — досвідом лікарським без роботи не засиділася. Спочатку не думали хотіти її брати, адже приїхала “з периферії”. Чоловік їй і підказав навдогад: “Тут є недалеко від нас якась лікарня маленька, піди, може, візьмуть”. Та, може, й не взяли б, робочих місць не було, якби не щасливий випадок: головним лікарем виявилася однокурсниця Ніни Іванівни, а світ не без добрих людей — колеги щиро зраділи одна одній.



тей. Це високий професіоналізм... А ще — вона нікому ніколи не відмовляє. Такий альтруїзм. За два останні роки у відділенні померла лише одна нежиттєздатна підкинута дитина. Її привезли з пологового будинку з порушенням функції ковтання. Та й за неї боролися ми до кінця, переривали.

ПРАЦЮВАТИ НА ПОЗИТИВ

Головний лікар сьомої дитячої лікарні Печерського району Києва Валентина Іванівна Брудько підтвердила це особливе вміння педіатрів працювати «на позитив»:

«Стаття Конституції України про дитинство, як на мій погляд, добре виконується. У нашій лікарні взагалі три відділення на сто двадцять ліжок: педіатрія, нефрологія (до речі, ушлявлений професор-нефролог Інгретта Вартанівна Багдасарова, крім лікарні Охматдиту, опікується хворими сьомої лікарні — **С. Й.**), щелепно-лицьова хірургія. Є травмпункт, куди привозять дітей із Києва та Київської області. Але трапляється, що особливо важка дитина, не закріплена за нами, потребує допомоги, й тоді Анатолій Андрійович Коваленко — голова Печерської райадміністрації — бере на себе ініціативу: «Усі діти, — каже він, — наші».

Управління охорони материнства та дитинства допомагає нам. Цей корпус на вулиці Лабораторній, де ми розташовані, ще 1968 року відремонтував для нас завод «Арсенал». Такий подарунок зробив дітям. А нині на вулиці Підвисоцького будується поліклініка Печерського району й лікарня разом. І там планується вперше відкрити відділення здорової дитини. З басейном, із відділенням реабілітації, з одномісними палатами.»

Невже таки й нам справді лежить «шлях у Європу»? Тут я мимоволі пригадую яскраво розмальовані персонажі казок стіни холу між двома відділеннями й розповідь Ніни Іванівни Коркошко про «зв'язки з зарубіжними медиками»:

— Уперше вони переступили наш поріг, коли Україна стала незалежною. То перші журналісти бігли навипередки фотографувати сортири. Потім уже, коли роззнайомилися, захоплювалися нашими показниками, точністю діагностики й успіхами лікування.

На цю згадку головний лікар усміхнулася:

«Було й таке. А Ніна Іванівна таки досвідчений фахівець. Уміє ненав'язливо переконувати й навіть закохувати в себе батьків. І що важливо — коли бачить психологічну неготовність їх до госпіталізації дитини, спокійно, дипломатично, сказати б, «погоджується» з ними. Пам'ятаю, наприклад, такий її «прийом»: «Мамочко, — співчутливо радить матері, — йдіть додому, переспіть із цією думкою: вашій дитині потрібне лікування в лікарні. І завтра вертайтеся».

Була в нас якось одна особливо колюча бабуся хворої дитини. Та й та все ж злагідніла, повірила нашим лікарям. А ще такий курйоз уявляється: виїхала сім'я киян до Швеції, і вже звідти бабуся телефонувала, консультувалася щодо внука, нашого колишнього пацієнта.

А на ветеранах праці, якщо по правді, в нас уся медицина тримається. Це ж яке вміння — на злидні не зважаючи, і яка самовідданість, і любов до дітей, щоб пропрацювати сорок років і маючи 141 (!) гривню пенсії (як у санітарки) лікарям день у день, буває, що й понад десять годин проводити в лікарні, жити ще й проблемами батьків хворих діточок, пектись одужанням кожного!..

Ще ж буває й так, що санітарочка, працюючи в нічні зміни, у святкові дні, на підміні, має двісті вісім гривень зарплати, а, скажімо, завідділенням нефрології — сто дев'яносто дві. От така «арифметика», таке в нас законодавство.

Тільки вклоняться треба ветеранам, бо, як сказав один тато хворої дитини, озброїти їх новою інформацією, то їм би й ціни не було. Мовляв, «стара команда — це унікальні лікарі».

Головний лікар дитячої лікарні № 7 Валентина Іванівна Брудько шанує свій колектив, тому вона поіменно характеризує свої «золоті кадри».

— На добре слово, крім Ніни Іванівни Коркошко, в нас заслуговують і ветеран війни класний рентгенолог Брень Катерина Фомівна, Заварзіна Софія Єгорівна, Бедная Ніна Іванівна, зав. поліклініки Печерського району Зінченко Ніна Борисівна (це саме їй випало у Швецію по телефону консультації давати), старша операційна сестра Нестерова Лариса Григорівна, старша медсестра фізіотерапевтичного відділення Петренко Тамара Степанівна, Гордєєва Ольга Василівна, Зоценко Софія Григорівна... А Соловійова Наталя Іванівна?! Це однокорсниця Коркошко. Ніна Іванівна ще в медінституті була визнаним лідером — проформом. А в сьомій лікарні, коли Ніна Іванівна повернулася з Мурманська 1972 року, Наталя Іванівна була головним лікарем. І з часом Коркошко стала при ній начмедом. Очолила найтяжчу ділянку — тоді дитяча й доросла лікарні були разом. Соловійова ж бо її ділові й професійні якості добре знала.

ДЕНЬ МЕДИКА — ПОДЯКА ЗА ТУРБОТИ, НАДІЇ НА ЗДОРОВ'Я

Мені раптом спало на думку: якщо весь світ святкує вже й День медичної сестри, чого ж це Україна пасе задніх, чекає на загальне професійне свято в червні — День медика?! І в пенсійному законодавстві білі халати всіх із усіма зрівняли під одну гребінку — нікуди не годиться така «політика»!.. Та все ж я дошукуюся бодай якоїсь традиційно

похмурої нотки в монолозі головного лікаря. Нинішній час так уже призвичаїв нас до чорнухи, що мимоволі ловиш людину на недомовках із перестраха, на справді наболілому, нотах протесту. Аж ні — оптимізм у сьомій київській лікарні, виявляється, річ фундаментальна.

— У нас багато молодих, — каже Валентина Іванівна. Проходять інтернатуру по два-три інтерни. Педіатрії винятково потрібна передача досвіду. Люди, які багато працюють над собою, багато знають, мають особливий склад душі, — одне слово, особливі люди. А молють уже звична до нових технологій, опанувала інформаційну комп'ютерну систему — це сьогодишній, сучасний день медицини.

Взагалі гріх жалітися нам. І Печерський район Києва (наш куратор Людмила Станіславівна Кулик), і депутати райради, міськради дбають про нас. Ми їм безмежно вдячні й за устаткування (минулого року депутат міськради Попов виділив 40 тисяч гривень на медапаратуру) і за допомогу в ремонтних роботах (депутат Іванов), придбання меблів, двох машин для перевезення дитячого харчування, за матеріальну допомогу до свят... А ще й квартири виділило місто нашим медсестрам, які досі жили в гуртожитку, — це вже просто свято! І що важливо: колектив заслуговує на це. У нас працюють духовні, красиві люди. Мабуть, у педіатрії існує відбір якийсь особливий — тих людей, яким притаманні унікальні якості душі, можливо, справді володіють якимсь позитивним біополем. І Ніна Іванівна Коркошко — одна з них. Адже піввіку, ціле життя віддано дітям. Це дорого коштує. (Та недостатньо оцінюється, — мимоволі подумалося мені. І життя, і сльози, і любов — усе покладено на оaltar здоров'я чужих дітей, які лікареві, котрий день при дні, нічно й денно витягає їх із лабетів недуги, рідніші рідних подеколи).

Проте зовсім не дивує, що на медраді міста — права рука мера в київській медицині, відома особа, пан Валерій Бідний мусив утішно відзначити, звертаючись до лікарів сьомої дитячої лікарні Києва: «Ви — перший колектив, котрий ні на що не пожалівся».

Не дивує, бо щасливі люди ті, які вміють працювати на позитиві й повертати іншим радість життя. І це попри те, що серце в'яне іноді від плачу дітей, які так панічно попервах бояться білих халатів, а потім грають у доброго доктора Айболита, у своїх палатних та дільничних лікарках, і прощаючись із дитинством, — вперто, усвідомлено ідуть у медицину.

І Ніна Іванівна Коркошко — один із численних таких взірців. Привітаймо ж її з професійним святом, і з ювілеєм. Здоров'я, радості, дорога Людино, на многії літа! З роси й води!

• **Світлана ЙОВЕНКО**



СПІЛЬНЕ МАЙБУТНЄ

СВІТАНОК «СОНЕЧКА»

Традиція відкриття червневого оздоровчого табору існує в школі-інтернаті № 14 Дніпровського району столиці вже 42 роки. Ось і 3 червня тут розпочався 18-денний навчально-розважальний «марафон» для двохсот школярів. Серед них — сироти і напівсироти, діти з соціально незахищених та неблагополучних сімей.

— Відкриття табору вперше стало таким радісним святом для дітей завдяки працівникам Київського благодійного фонду «Лого», компанії «Дірол Келбері» та «Кока-кола Беверіджес Україна» і Всеукраїнському товариству «Просвіта» ім. Т. Шевченка, які надали нам спонсорську підтримку та допомогли з його організацією та проведенням, — за що ми їм щиро вдячні, — розповідає Жанна Чачко — заступник директора загальноосвітньої школи-інтернату № 14 міста Києва.

Кожна дитина отримала оригінальний подарунок від компанії «Дірол Келбері», спеціальні автомати «Кока-кола» досхочу напоїли всіх бажаних своїми напоями, а «Просвіта» подарувала дітям книжки: «Кобзар» Т. Шевченка, «Абетку», книжки-розмальовки та багато іншої цікавої і корисної літератури.

Більшість дітей взяли участь у вікторинах, спортивних змаганнях і творчих конкурсах. Особливо відзначилися спортсмени: Сабіна Любченко (2-А клас), семикласники Євген Мухойд та Євген Дьомін, а також ентузіасти творчості: Алі Фабулмі (2-А клас, приз за кращий вірш) та Артем Клуценко (3-й клас, приз за малюнок). Організатори конкурсів відзначили дотепний гумор віршованих спроб та достатню май-



стерність малюнків на папері.

Директор табору Жанна Чачко з теплою гордістю назвала також імена п'ятикласників Тетяни Манюшенко, братів Агальцових — Костянтина й Ростислава — між якими існує здорове суперництво, та Ганни Сакун (6-й клас).

Завдяки районному відділу освіти збільшено кількість автобусних екскурсій, у першу зміну дозвілля дітей організовують вчителі, а в другу — вихователі. Але, на жаль, із 2 червня зменшено фінансову норму харчування дітей — з 9,60 грн. на день до 7,60 грн.

Стримано радієш, спостерігаючи світанок «Сонечка», адже в Києві аж 27 інтернатів (серед них два загальноосвітніх). Наша справжня турбота про дітей — справа майбутнього: згідно з оприлюдненою Держкомітетом України у справах сім'ї та молоді інформацією, в Україні близько 100 тисяч безпритульних дітей.

• **Тарас КОВАЛЬСЬКИЙ**

На фото: веселе свято в дітей, переможців «веселих стартів», керівники підбивають підсумки конкурсу віршів.

Фото Ольги ТРОНЬ





Поліські села у плані забудови значно різняться від інших регіонів. Це вже пізніше, коли совети змусили хуторян оселятися в компактні, тобто вуличні поселення, де житла зводили “під шнурочок” і на певній відстані, щоб легше було бригадиру вигонити селян на дармову колгоспну працю та описувати прижиток для різноманітних оподаткувань; руйнація хутірної системи принесла чимало лиха для поліщуків як з економічного, так і з морального боку.

Традиційно ж полісiani оселялись у зручних для господарювання місцях. Неодмінною умовою була наявність животоків. Але не тільки це визначало місце, де закупувати пуповину новонародженим дітям, — щоб земляна долівка і дерев’яні стіни не сірили від ґрунтових вод, вибирали здебільшого пагорби, себто сухіші місцини. Робили це в такий спосіб. Облюбоване місце огороджували і запускали на переночівку корів чи коней. Якщо тварини постійно лягали на те саме місце, то можна було будуватися, а коли змінювали — шукали в такий же спосіб іншого, сухішого.

Відтак, визначившись із місцем, звечора насипали по чотирьох кутках майбутнього осідла по жменці зерна або ж клали спеціальні випічки чи окрайці хліба. Вдосвіта дивились: якщо поклажою вночі скористувалися звірі чи миші — то на щастя. Отож, облюбивши місце для поселення, у визначений час господар запрошував хатобудів “закласти підвалини” там, де вже стояв символічний хрест. Тільки-но вони це зробили, господиня розстеляла празниковий рушник на майбутньому покуті й частувала будівничих. При цьому варто нагадати і про обряд при щепленні підвалин: роблячи зарубини на святовому куті, клали металеві копійки, а в деяких випадках одрубували півневі голову й укладали її на стиках — “щоб охороняв житло” (півень за народними віруваннями є “чистою силою” — його досвіткове кукурікання прогонить усяку нечисть).

Зі зведенням хати на причілковій стороні прививали гілку — березову, а подеколи й соснову; це символізувало, що оселя освятилася “праведним духом”. Перед тим, як переселитися в новозбудовану хату, молоді господарі запускали на ніч kota або півня: кіт символізував чистоту оселі, а півень — оберегові функції. На входини годилося перенести зі старої обитниці живого жару, шмат глини чи цеглини від печі — “щоб прижилося в новому житлі”. Для цього запрошували священника, аби скропив хату й прочитав успокійливу молитву, після чого на покуті запалювали божничку.

Щоб нова оселя “не суралася людей”, на вхідчині, як правило, запрошували родичів та сусідів, котрі мали прийти з хлібом-сіллю, б’ючи поклони в усі кути хати. При цьому обов’язково нагадували: “Нехай у вашій оселі буде затишок, злагода, дитяче щебетання і щоб сонце світило в усі віконця”. Так воно власне й було: вікна в житлових приміщеннях обов’язково влаштовували до сонячного колобогю.

Відтак традиційні поселення переважно на рівненському Поліссі, де совети утвердилися пізніше і не встигли провести переселення хуторів, і досі мають за термінологією етнологів “безсистемне чи хаотичне розташування осель”. Але це було продиктовано житлово-господарськими умовами. Купно жили лише євреї.

Житло значною мірою залежало — зрештою, так і досі є — від економічних умов. Оскільки поліщуки споконвіків перебивалися хлібом та сіллю, то це позначилось і на облаштуваннях осель. Тут ще в шістдесяті роки можна було зустріти напівкурні хати, коли дим виходив у сні. Цим, власне, й скористалися працівники музеїв народної архітектури та побуту у Львові й Києві. Там і там експонуються такі будівлі, придбані на Поліссі.

Традиційне планування тутешнього житла — хати, сні, покліт і ко-

мора. Вхід до хати через сні; біля тильної застінки розміщувався покліт — у ньому зберігали взимку квашенину, моркву, буряки, капусту й картоплю, а також коріння від квітів, які висаджували навесні. З настанням морозів сюди раз на добу вносили в чавуні жар, який і рятував родину від замерзання. Влітку тут тримали молочні продукти, оскільки покліт був своєрідним охолоджувачем (льохів, як правило, не будували через близькі ґрунтові води).

Якщо покліт (деінде — степка чи стебка — і такі побутують назви) будували “без просвітку”, себто будь-яких віконців, то в коморі робили два чи три невеличкі надрізи у формі трикутників — “щоб трохи світла було”. Тут тримали

нець, вважаючи, що медова сита сприяє повноцінному зачаттю.

Через певний час (в одних випадках через кілька годин, в інших — удосвіта) ті самі свашки заходили в “ложе” й перевіряли, чи є сліди крові на простирадлі або ж на нічній сорочці. Якщо так, то вони врочисто вносили до світлиці “речовий доказ”, що “наша молодда цнотливою була”, і під розпів возвеличальних наспіванок частували ритуальною наливкою червоного кольору, приготовленою на ягодах калини.

Але траплялися й винятки. Якщо молода до шлюбної ночі не зберегла дівочої цноти, кульмінація весілля втрачала свій символ, і селом ішли різноманітні поголоси;

ник та піч. Над ліжком висіла жердина, на якій вішали празниковий одяг, рябчуни та рядюжки (виткані з льону рядюжки використовували як простирадло, а більш вичурними з мистецького погляду рябчунами застеляли ліжко; ті й ті какали з валу у “хвильки”, пофарбовані в різнокольорові відтінки).

Неоціненну роль в однокімнатному помешканні відігравала піч, яку поліщуки називали “другою матір’ю”. Вона не тільки зберігала вогонь (тамтешняки цілодобово тримали жар для обігріву та розпалювання печі; якщо він згасав у припічку, то вважалося, що оселю невдовзі заповонять злигодні та негаразди), але й годувала гарячою стравою, обігрівала. Зверху

спосіб були зведені Золоті ворота в Києві, де й донині збереглася саме шестигранна в’язка. Це дало привід вченим вважати, що їх будували поліські зодчі. Таку форму подекуди ще й досі можна зустріти в глибинних селах лише в цьому регіоні.

Сучасне житло в Поліссі різноманітне. Молодші його мешканці зводять оселі на дві, а то й три кімнати з більшими вікнами (“Маленькі віконця, — як пояснив мені один з інформаторів, — краще зберігають тепло взимку, а влітку — прохолоду”); навіть такі мацюпусьнікі віконця на зиму прикривали мішковиною, куди напакувували тирсу, кострицю чи ключчя, а на тильній стороні хати робили суцільну загатку, втеплюючи листям чи соломомою.

Років із п’ятнадцять-двадцять тому навіть поліщуки почали ліквідовувати традиційні печі, залишаючи лише грубки та лежанки, оскільки в сільські крамниці постійно привозили свіжий хліб; нині ж довелося відновлювати їх, оскільки, як уже мовилося, в переважній більшості сіл господині випікають домашній хліб, а отже пічні дріжджі довелося витягувати зі сховок. І тут пригадалася поетичні рядки Б. Олійника:

*Образу хліба вклонімося.
Сиріч людині,
Високочолому сіятелю землі.
Істинно, люди: живемо
не хлібом єдиним.
Істинно так... коли маємо
хліб на столі.*

Про поліське село з його осідлами, де й сьогодні подекуди вигойдуються в колосках майбутні повпреди нації, можна репродувати монографічні висліди. Та моє завдання скромніше: бодай фрагментарно нагадати, як живуть і чим сповідаються сьогодні мої країни.

Наостанок наведу ще одну суттєву деталь, характерну для всього українства. Як ми знаємо, помешкання наших краян розпізнають за білизою хати. Два, а то й три покоління природних чи примусових переселень на безмежні терени Сибіру не вивітрили праддівську традицію — і до сьогодні можна впізнати наших краян за білизою стін.

Етнічні поліщуки також дотримуються цієї традиції. Але чим далі наближатися до кордону з Білоруссю, тим помітніший контраст: відчутно зменшується побілка на хатах, вона або відсутня, або ж нанесена довкола вікон. Чіткої відповіді я так і не почув. Лишень один сільчанин сказав так: “В кого не поб’єлана хата, то литвин живе”.

До речі, литвинами на Поліссі називають білорусів. Засвідчує це переэз’янська переспіванка; коли зустрічаються білі оселі молоді дві родини, місцеві жінки неодмінно заводять: “Ой не лізь, литва, Бо буде битва.” Щоправда, ця лексема може мати й інше значення...

На жаль, так трапилося, що в повоевний період Полісся й Волинь втратили чимало етнічних земель, а відтак і людності. Неперевершений “краятель кордонів” Сталін відпанахав, на прохання польського керівництва, нігтем на карті від України, а частково й Білорусі, значну територію. Щоб якомога швидше змілюстити сябрів, віддав їм плодородну Берестейщину. Хрущов зумів виторгувати лише шматочок болотистого Полісся. Ось там, де більш-менш компактно проживали білоруси, і залишилася традиція не білити осель. Але відсоток цей надмірно мізерний.

Що там та як, але нехай і бідне на умеблювання та інтер’єр традиційні поліське житло, вибудоване з соснового дерева, — для мене особлива радість: присівши на ясеню лаву чи ослін та зіпершись ліктями у застелений лляним обрусом стіл, одразу поринаєш у казкові спогади про цей край. І як тут не згадати прекрасні рядки Василя Симоненка:

*Ти стоїш, не багата й не пишна,
Виглядаючи з саду на луг.
Рясний цвіт обтрусили вишні
На солом’яний твій капелюх...
Ти була мені наче мати,
Ти служила мені, як могла,
— Кожна крокочка, кожна лата
Не жаліла для нас тепла.*



Так зберігають сіно біля оселі



Хата вікнами до сонця



Село неначе погоріло

одяг, збіжжя, солонину та інші господарські речі. Влітку, за спекотливої днини, навіть відпочивали чи переночувували. Звідси й відомий, переважно на Поліссі, обряд “комори”, про який варто, бодай фрагментарно, згадати.

Віддавна комору вважали “чистою прибудовою”, оскільки тут переховували хліб, великоднівні паски і весільний коровай. Власне з весіллям і пов’язаний обряд, який за радянського режиму етнологи намагалися замовчувати, а коли й згадували, то лише з негативною характеристикою. Серед дослідників найповніше описав це дійство Федір Вовк.

Мені пощастило зафіксувати окремі відскіпки цієї обрядодії, які побутували в глибинних селах Полісся ще наприкінці п’ятдесятих років. Коротко зупинюся на його основних елементах. Після першого дня весілля, коли молодий везе на переночівку свою шлюбну подружку, то дві літні свашки з обох сторін готують їм “шлюбну постіль”: застеляють чистим простирадлом ліжко, а на молододу вдягають білу сорочку.

Допоки свашки відспівували жартівливих весільних пісень, молодята в коморі мали здійснити перші шлюбні стосунки. В узолів’ї їм ставили ситу — розбавлений на воді мед, а звідси й термін — медовий місяць. До речі, так чинили впродовж подружнього життя, допоки не з’явиться перше-

як розповідали мені літні інформаторки (а за цим стежили лише жінки), бували випадки, коли шлюб розпадався. За таких okazій молодь намагалася різноманітними способами “зробити підманку” — роздавлювала ягоди калини чи використовувала кров із птахів. Як-що свашки від молодого запідозрювали в легкій поведінці дівчину, то навіть влаштовували експертизу “шлюбних слідів” і єдина, яку не могли розпізнати на підробку, то це була кров із голуба.

Ось такий уже призабутий і своєрідний обряд побутував у сільному церемоніалі. Ми можемо, з огляду на сучасну мораль, засуджувати його, вважати “комору” патріархальним пережитком. Це справа кожного сущого. Але знати про нього мусимо: в давніші часи, як на мене, він мав право на існування — в такий спосіб народна мораль була вагомим перепоним розпущеності, — дівчина, котра не зберегла своєї цноти, кидала знеславлуючу пляму на батьків. Тому останні вельми стежили за поведінкою своїх дочок.

Таку ось своєрідну роль виконувала господарська прибудова комора. Звідси й приказка: “Комора покаже, коли молода ляже”. Але повернімося до найголовнішої споруди — хати. Її традиційне умеблювання надмірно просте. Широка — до півметра — лави, стіл, ослін, дерев’яне ліжко і мис-



В Україні формально діють десятки громадських організацій просвітницького, культурологічного та правозахисного спрямування, які охоплюють доволі широкий спектр суспільних проблем від соціального захисту до сприяння розвитку української мови. Вони є своєрідними посередниками в стосунках конкретного громадянина й суспільства в цілому зі структурами державної влади. На практиці пересічний громадянин дуже скептично оцінює спроможність громадських організацій представляти й захищати його інтереси. І це вкрай погано — адже поодинокий громадянин усе частіше програє в обстоюванні власних інтересів, найвно сподіваючись на даровані Конституцією права. Наше покоління, звикле до заборон і дозволів, ходить по замкненому колу надмірних сподівань і надмірних розчарувань владою. Існуючий рівень громадської активності явно недостатній, тому вирватися з фатального зачарованого кола нація може лише після організованої діяльності української еліти, яка розуміє своє призначення і має певну владу над загалом. На жаль, в Україні владний та економічний вплив на людей здійснює еліта, яка об'єктивно не змогла встояти перед спокусами особистої вигоди, або й зовсім не зацікавлена в організованій діяльності громади, її свідомих і результативних діях. Затяжний перехідний період від постколоніального стану викликав неминучу реакцію пристосування, і ті, хто здобув немало, не дуже зацікавлені щось змінювати через боязнь втратити стабільність добробуту чи великого зиску. Як наслідок — люди, що досягли процвітання завдяки першим крокам демократії воліють мати демократію, формальну та ілюзорну, замість реальної — свідомої активності громадян у домаганні власних прав. Чи не тому значна частина громадських організацій продукують заяви й звернення і мало звертаються в органи правосуддя чи організовують акції громадянського спротиву в межах чинного законодавства. Винуватити в цьому всю українську еліту було б несправедливо, вона й так багато робить, часто дією проводу підмінюючи роботу цілої організації. При уважному вивченні ситуації можна дійти парадоксального висновку, що зараз справжня громадська діяльність майже неможлива. Ті, хто орухлює українські організації, мають шанс увійти в історію як жертвні будівничі національної держави. Адже кожне покоління українців звикло нести свій хрест, і мало хто бачить тому край.

Уже настав найвищий час — хрест українських терпінь закопати на тому місці, де має неухильно і твердо постати потужна українська нація, яка природно й надійно візьме на себе відповідальність за долю України. Для цього ми маємо устократ більше потенціалу, ніж знесилені кризою моралі й віри хвалені старі демократії світу. Ми не маємо одного — необхідного — досвіду організованого громадського життя, якого ми не могли набути в часи радянської імперії. Ми не зважимося визнати це перед собою і світом, намагаючись компенсувати все аматорством, імітацією



ХТО ОРГАНІЗУЄ УКРАЇНЦІВ?

та жертвним сподвижництвом. Але без створення національного стандарту і школи української громадської діяльності — не обійтись. Нація, яка не дбає про власну мережу громадських організацій, не має живої демократії і, фактично, беззахисна перед власним державним апаратом, а сама держава тоді втрачає оригінальну національну сутність і функцію оборони інтересів громадян.

Як нам опанувати ази організованості й перестати виголошувати заклики до єдності? Здавалося б, для успіху варто кожній організації зокрема виконувати свою місію — вирішувати якусь суспільну проблему й цим допомагати людям. Таку модель пропонують нам усі порадики світових допомогівих фондів розвитку демократії. На жаль, таким чином не вдається подолати пасивність української громади, а самі організації набули погані звички — залежність од сторонньої допомоги, а також підтримки владних структур. Очевидно існують основоположні проблеми українського громадського руху, які не в змозі вирішити жодна організація зокрема, і їх треба вирішувати спільно. Якщо зосередитися на головному, таких проблем всього дві. Перша проблема — існування в організаціях фальшивих уявлень про громадську діяльність, успадковане ще з радянських часів. Існує уявлення про організацію у вигляді структури, що діє відсторонено від членства, під орудою функціонерів, і не вимагає ні особливої участі членів, ні фінансової підтримки громадян. Організації сприймаються не більше ніж умовні атрибути формальної демократії, які формально протестують, закликають і роблять заяви радше для подання голосу в ім'я заспокоєння совісті та виконання плану заходів. Звичне уявлення про функціонерів організацій, навіть діючих безоплатно, як про марнотратників громадських грошей. При цьому ма-

ло хто готовий дати на громадську справу копійку, а з діяльністю організації не знайомий і керується власними уявленнями, сформованими ще на початку боротьби за незалежність. Такий стереотип дуже поширений і зашкодив нормальному розвитку організацій ТУМ і РУХу. Неуважне й непрофесійне ставлення до громадської діяльності власне і спричинилося до занепаду руху українського відродження, бо не було створено протидії деструктивним і ворожим чинникам. Як не парадоксально, найбільше потребують українські організації підтримки українців і цієї підтримки не мають. Не варто вважати це крамолою. Українці ще не виробили органічної потреби в таких організаціях і не мають однозначного уявлення про справжню користь для себе особисто від їхньої діяльності. Самі організації схильні радше вчити народ за поняттями власного проводу, ніж підтримувати чутливого співпрацю з народом і служити йому помічником. У деяких організаціях ще й досі точаться дискусії про місію та мету. Це свідчить знову-таки про згадані вже умови, які геть забирають час громадян, що мав би бути корисно використаний для спільного пошуку кращої самоорганізації і тому кращого рівня життя.

Витворилося своєрідне замкнене коло: буде підтримка за корисні дії, а справжня діяльність можлива за умови підтримки народу. Справа в тому, що навіть реально зроблену справу українські організації не можуть як слід довести до громади, тим паче робити саморекламу та пропаганду програмних засад своєї місії. Їх присутність в українському інформаційному просторі мізерна. Ті ж організації, які мають друковані органи, більше переймаються висвітленням проблем і при цьому замало дбають про формування в українській громаді потреби у власній діяльності як організації. Якщо газета органі-

зації не формує в читача враження про організацію як про злагоджений організм, який має засоби дії і вміє досягати перемоги, усвідомлює свою місію і мету — така газета працює не на імідж організації. А висловлені добрі ідеї в кращому випадку присвоїть і впровадять інша організація, яка доведе свою здатність користуватися належно народну підтримку для досягнення конкретного результату. Найкращим є такий спосіб громадської діяльності, коли жодна організація має свою суспільну нішу, свій електорат, а завдання розподілені за спеціалізацією, разом утворюючи потужне дерево розвитку нації. При цьому громадянин матиме користь од сукупного результату — створення сприятливих умов самобутнього життя для народу й механізму захисту власного способу життя від негативних впливів як іззовні, так і всередині громади. Першу проблему українського громадського руху можна подолати шляхом створення загальної системи підготовки функціонерів та активу громадських організацій на базі ВУТ "Просвіта", найбільшої і неординарної громадської організації з потужною історичною місією. Багатогранність програмних завдань "Просвіти" дає їй перевагу суспільної програмної оболонки, за кібернетичною аналогією, що полегшує координацію дій і формує цілісну модель українського суспільства в розвитку. Цей момент дуже важливий, адже в такий спосіб українці можуть швидко опанувати науку самоорганізації, створити соціальну базу для політики побудови потужної національної держави та реалізувати національну державність на практиці за прототипом країн Прибалтики.

Другою проблемою українського громадського руху, яка є головною, є, напевно, процес штучного розмивання і нищення суспільного середовища, спроможного підтримувати цю діяль-

ність. Йдеться про розмивання етно-культурного й мовного середовища, в якому може розвиватись оригінальне українське громадянське суспільство, українська нація. При збереженні теперішніх руйнівних процесів зрощення і денаціоналізації, нищення початків громадянського самоусвідомлення, процес формування народу як державотворчої сили пригальмується. Громада ослабить функції захисної сили і спорідненого товариства — ми станемо охлосом, натовпом одноосібників, які не бачитимуть сенсу в громадській діяльності як формі самозахисту і здобування свого права в конкуренції організованих націй світу. Кодом самозбереження українського суспільства й засобом його духовно-інформаційного згуртування є українська мова. Тому "Просвіта" може очолити процес вирішення другої проблеми українського громадського руху, ставши координатором практичного процесу швидкого утвердження державної мови в суспільстві. Кожна українська організація в процесі діяльності мусить дбати про державну мову як засіб публічної дії, засіб порозуміння і єдності народу, без чого суспільна діяльність стає проблематичною.

Особливо актуальним є правозахисний аспект діяльності громадських організацій. Правозахисний рух із метою утвердження державної мови та залучення до цієї справи українських партій може не тільки вирішити другу проблему української організованості, він створить реальні передумови швидкого реформування судів і органів влади. Всі інші засоби пропаганди української мови не тільки малодієві — вони не відповідають реаліям українського життя. Без стимулюючого поштовху радикального впровадження української мови український громадський рух самотужки не зможе досягти рівня самоорганізації, якого вимагає закон правдивої демократії і закон розвитку вільної держави. Для усвідомлення цього моменту і прийняття рішення українська еліта має дуже мало часу. Адже певні сили в Україні намагаються узаконити конкуренцію української та російської мов як державних дефакто. Якщо це вдасться, а це цілком реально, про українську організованість ще довго говоритимуть як про далеку перспективу, українську мрію про єдність. Ця проблема історично переслідує нас, надаремно про єдність співається в духовному гімні. Реалізувати її непросто, адже нас колонізували надто довго і по-диявольськи витравлювали найцінніше в наших душах. Тепер маємо шанс стати вільним народом. Зробити це неможливо, тільки міняючи уряд і президента, мусимо діяти як вільний народ. Замість слів потрібна кваліфікована й добре організована громадська діяльність і наступний захист основ буття нації — мови, культури й духовності. Українську справу не зробить чужа справедлива сила, її повинен робити кожен українець.

• **Володимир ФЕРЕНЦ**, м. Івано-Франківськ

Фото **Т. КАРПІНСЬКОЇ**



УКРАЇНСЬКА ДАВНИНА

Останнім часом "українська давнина" (певно, з легкої руки Донцова!) знаходить усе більше тем і авторів. А на перше місце третє тисячоліття нашої доби висунуло, здається, Велесову Книгу. І тут видання кіровоградської "Степової Еллади" (Григорій Ключек. Світ "Велесової Книги") дає текст, який беззастережно виконає поставлені автором і Міністерства навчального посібника. Тому говоритиму по суті...

Отож, професор Ключек усьпереч власному текстові (сторінки 107 і 131) мало не на кожній сторінці не лише русичів VI-II-X століть, а й усіх праукраїнців називає слов'янами. Щоб не змушувати можливого читача шукати згаданий посібник, зачитую. Сторінка 107: "У тексті дощечки 38а ("Велесниги") йдеться про інший маршрут: вийшли з краю Індського світ за очі, пройшли горами (напевно, Кавказ — Григорій Ключек)... і прийшли до Дніпра". І сторінка 131: "Мусимо битися й життя покласти за землю нашу. А та простяглася ОД НАС ДО ПОЛЯН І ДРЕГОВИЧІВ" (виділено мною — І. Т.) — отже, за часів давніх (ще й дуже, бо то могло бути III-II тисячоліття до нашої доби), які пам'ятав — тобто знав із переказів — гіпотетичний волхв, автор Велесової Книги, праукраїнці, (справді зі сходу!) — дійшли лише до Дніпра; а за його, волхва, доби (VIII століття, плюс-мінус) виразно ще відрізняли себе від "полян і дреговичів". Хоч, можливо, вже були знайомі зі слов'янськими мовами або й користувалися котроюсь як своєрідною "латиною"...

Можна знайти й інші свідчення ВК про те, що русичі не вважали себе слов'янами (див. нижче). Та не тільки: більшість сучасних дослідників — українських і неукраїнських — починаючи від В. Дала (див його передмову до 4-томного словника), далі Дияконів та Іванів із Гамкрелідзе — доводять на підставі єдино певних (поряд із нечисленними археологічними свідченнями, яким не суперечать) лінгвістичних даних, що

як мінімум до V століття нашої доби населення сучасних України й Московії не говорили по-слов'янськи. Мало того, як мінімум, у VIII ст. взагалі між русичами й "слов'янами" — тобто племенами, що говорили старослов'янськими говірками — були землі, зайняті германами й угрофінами. (Цікаво, що, подібно до проф. Ключека, професори Іванів і Гамкрелідзе у своїй спільній двотомній монографії "Індоевропейська мова й індоєвропейці", довівши все це численними — 1328 сторінок, 125 др. арк. — мовними зразками, на мапі "Взаємне розташування мов і мовних груп у Європі" теж майже 3/4 Європейської частини, від Карпат до Південного Зауралля — тобто,

СЛОВ'ЯНЩИНА — КАТЕГОРІЯ МОВОЗНАВЧА... Нотатки на берегах нового посібника Григорія Ключека

фактично за межі Європи! — відписують слов'янам; причому ця карта має відображати "початковий етап розчленування індоєвропейської мовної зони"! Тобто, III-II тисячоліття д. н. д. Що це? Випадковість?)

Треба сказати, що намаганнями значної кількості дослідників уже багатьох галузей науки (навіть медицини! — теорія виняткового поширення індоєвропейців завдяки їхньому імунітету на чуму, малярію, проказу, віспу й деякі інші інфекції, придбаного, правдоподібно, ще до приходу до Передньої Азії) поставили перепони фантазіям сучасних істориків і теологів. Отож, ірансько-мовні племена — нащадки анатолійських індоєвропейців, що прийшли зі сходу на землі сучасної України десь початком II тисячоліття до н. д. — зіткнулися зі слов'янсь-

комовними племенами не раніше готсько-гунського періоду, а заговорили по-слов'янськи 200-300 років по тому. Тобто не раніше VII—VIII століття нашої доби, якраз у часі "першого видання" Велесової Книги. Дуже можливо, що причиною було якраз письмо, згублене праукраїнцями десь дорогою тричотири тисячі років тому (санскрит?). Наші предки перехопили його, отже, від племен, які зі спільної анатолійської прабатьківщини рухалися до Європи зачисленими — 1328 сторінок, 125 др. арк. — мовними зразками, на мапі "Взаємне розташування мов і мовних груп у Європі" теж майже 3/4 Європейської частини, від Карпат до Південного Зауралля — тобто,

СЛОВ'ЯНЩИНА — КАТЕГОРІЯ МОВОЗНАВЧА... Нотатки на берегах нового посібника Григорія Ключека

раїнська мова серед інших слов'янських. Дніпропетровськ. Наука й освіта. 1998).

Обзивати ж слов'янами предків чуді, москви, твері, суздалі, весі, окви й усіх інших угрофінів уже подвійно невдячно, бо ці заговорили по-слов'янськи взагалі не раніше XII століття внаслідок руської колонізації — що вже й історико-застережливим...

Отож — *summa summarum!* — доки професор Ключек трактує Велесову Книгу як пам'ятку літературну й історичну, її просвітянсько-педагогічне й національно-творче значення — все йде чудово. Та коли ж автор намагається коштам цієї пам'ятки поширити обрії нашого етногенезу, це йому не завжди вдається, а іноді й зовсім не вдається. Ось, наприклад, ще сторінка 63: дуже слушно констатуючи в першому ж абзаці основопо-

ложного розділу "Загадки нашого походження" про "...один підхід — той, який будь-що намагався довести, ніби формування українського етносу відбувалося десь у межах XIV-XV століть, зараз виявилось зовсім неприйнятним", — та вже в наступному, другому, абзаці Авторів "...зрозуміло, що походження українського народу треба (кому? — І. Т.) розглядати в тісному зв'язку з проблемами походження слов'янства"; як аргумент — два рядки з ВК (сторінка 64):

"Та то був престол руський. (Крапка! — Київ? — IV-IX ст...)

Багато крові коштував той похід слов'янам."

Якби, гадаю, пан професор мав нагоду довідатися (чи переконатися?), що прайндоевропейці — як спільні предки і праслов'ян, і оріїв, і прайндусів — розійшлися кожен до своєї хати своїм окремим шляхом ще IV-го й не пізніш II-го тисячоліття до н. д., то зрозумів би як і я: що Київ був престол руський (а не слов'янський — див. також проф. О. Боргард. Бич Божий, 5-й каган гунів і його доба); а слов'янам похід на Київ "коштував багато крові" — тобто, що слов'янізація Скіфії-Руси-України теж не легкою була справою! Не більш. Хоч і не менш...

Що ж до слов'янства, то такого народу, здається, й не було, а тепер напевно вже ніколи й не буде, незважаючи на вперті ідейно-політичні зусилля слов'янофілів і панславистів, уже хоча б тому, що слов'янщина — категорія не етнічна, а чисто мовознавча — як санскрит, пхлеві, грабар, койне чи іврит. Є припущення, що на якомусь етапі античного світу для елінів і римлян — а отже, й для скіфів і германів — назва "слов'яни" значила те саме, що й "німці" для сусідів: чужі, інші, незрозумілі; також значення "раб" у германських мовах (slave, Sklave) могло піти від власного етноніму, а не навпаки.

Щоправда, згадані огріхи не применшують цінності й своєчасності праці п. Ключека як непересічного світоглядного явища

● **Іван ТАЦЮК,**
с. Любівка Краснокутського

ДОСЛІДЖЕННЯ



ІСТОРІЯ, ЩО СХИЛЯЄ ДО ПОШУКУ

Оборонні споруди Києва з давніх-давен вабили ворогів і друзів. Перші прагнули будь-що зруйнувати їх, аби пограбувати прекрасне місто. Другі ж навпаки — намагалися перейняти досвід талановитих будівничих столиці русів. Отож і намагання відомого вченого й дослідника пам'яток української старовини Олеся Силина відтворити в нашій уяві історію її фортифікаційних споруд, що вилилися в ґрунтовне дослідження "Фортифікації Києва VI — XIX століть", не можуть не тішити. І даремне автор передмови Іван Салій закидає авторові неточність історичних і топографічних назв, конструктивних особливостей фортифікаційних споруд тощо — тут ще можна й посперечатися. Зате коли О. Силин твердить, що на горі Хоревіці "у IV столітті було зведено Київський замок-фортецю", — стор. 29 — який був уділі більший від Краківського, то подібний коректорський недогляд може й неабияк шокувати когось із 1000 не настільки обізнаних читачів. Ясна річ, малося на оці саме VI ст! Але ж подібні неточності якраз і найбільше псують враження від надзвичайно потрібної праці.

Написана дохідливо й переконливо, книжка О. Силина не просто вводить читача в дивовижний світ еволюції оборонних споруд нашої столиці, — він демонструє їхній непересічний вплив на соціально-економічний, політичний та культурний розвиток містобудування. Чудові ілюстрації (деякі з них, мабуть, зустрічаються вперше в популярній літературі), що дають змогу чіткіше уявити собі топографію Києва та його фортець, взагалі заслуговують на щонайвищі компліменти. Молодий читач особливо буде вдячний за цей дарунок.

Правда й те, що ця книга Олеся Силина примусить як професійних дослідників історії, так і любителів-краєзнавців ще наполегливіше взятися за пошуки маловивчених фактів та матеріалів, що засвідчують і своєрідність, і прадавність оборонного комплексу Києва. Адже впродовж майже п'яти століть він тільки відновлювався й удосконалювався. Основа ж залишалася тією самою — українською, старовинною, але — на всі часи.

Можна не сумніватися, що саме за це, шановний читачу, Ви й будете особливо вдячні автору. Зрештою, для цього й писалася книга.

● **Остап СВІТЛИК**



Якби мене хтось із чужинців запитав, як, звідки можна найточніше пізнати українську душу, українську ментальність, — відповіла б: зверніться до нашої обрядовості, зокрема — до традиційного українського весілля. Саме там заховалося наше Яйце-райце.

У нинішньому до безглуздя зуніфікованому світі цей обряд видається чимсь нереальним, позаземним, — не віриться, що ще недавно, лиш кілька десятків років тому, моє село Маньківка на Бершадщині буйно квітло в недільні дні білими вишитими сорочками свах, різнокольоровими стрічками дружок, пришипленими до піджаків "квітами" бояр; а ми, діти, замирили від подиву й захоплення на те величне; "Пане старосто! Благословили на все добре — благословіть цьому дитяті росу-косу розплітати!" — "Бог благословить!" — трошки знічено й водночас урочисто-схви-

льовано говорив пан староста, що враз із простого й рідного дядька Василя перетворився на величосуворого посередника між людьми й Богом. — "І в другий раз!" — наполягала старша дружка. — "Бог благословить!" — твердив пан староста. "І в третій раз!" — "Бог благословить!"

І коли здригалася хата від могутнього хорového "Благослови, Боже, як отець і мати, своєму дитяті росу-косу розплітати!..." — у мене, малої, чомусь щораз перехоплювало горло чи то від незнаного передчуття, чи то від глибинного зворушення; я чула себе маленькою краплею у великому потоці свого роду — Чечельницьких і Плаксіїв, бачила попереду на довгій шляху свою мудру бабусю Марту, свою маму, своїх близьких і далекіх тіток, дяднів, сусідок, що так дружно збираються на Купайла, на толоку, на родини й похорон, забуваючи сварки, образи, незговори і стаючи враз гарними та добрими, — і в кожній з них — своя доля, а разом вони — доля мого села, мого краю, моєї вітчизни. Мабуть, саме на тих весіллях і забурнувало перше почуття патріотизму — без виховних настанов, монотонних проповідей вчителів, а природно, органічно, глибинно, що вже нічим його не вирвати.

Любила і люблю цей містичний обряд, у якому крок за кроком, через вербально-пісенні замовляння, ритуальні дієства, оприявнюється, фіксується відрив дівчини (молодої, нареченої) від одного роду — і перехід її в інший

рід. Яка елегантність і краса цього обряду, яка могутня енергія — на плодovitість майбутньої жінки, на здоров'я і силу, господаровитість і вмілість, терплячість і мудрість. Весілля було своєрідним чистилищем — недарма стелився молодій парі рушник чи килим перед порогом у молодого (нареченого): щоб ступили на нього, і то тільки вони одні, а потім одразу ж забиралися... І дві свічки запалювалося — і за обідом у нареченого, і за обідом у нареченої:

Ой засвіти, мати, свічку,
постав на столі,
нехай же я подивлюся, —
чи пара мені...

Дуже цікавою в обряді весілля є роль матері — і дівчини, і хлопця. Мати молодій (нареченій) виводить молодих із хати, як ідуть до шлюбу, — і благословляє.

Мати молодого обсвіає сина, як той вирушає до молоді (нареченої) покривати її.

Мати молодого в своїй хаті, а мати молоді — в своїй обводять молодих, як ті приходять на обід, кругом столу, і то робиться це дійство тричі, із сиданням на трошки на покуті, — а тоді — "на посад садовить".

А от у понеділку розвідку до молодого, аби "віднести молодій сніданок" і водночас узнати, чи цнотлива була, посилається брат — рідний, двоюрідний чи й просто сусідський хлопчик, аби — чоловічого роду.

Докія Гуменна у своїй казці-есе "Благослови, мати" заакцентує: "Про те, що не чоловік (як тепер), а жінка була посередни-

цею між людьми й Вищою Силою, є багато свідчень з далекої і близької минувшини" (1966 рік).

Я почала записувати своє сільське весілля ще в 70-х. Дуже шкоду, що не було в ті роки, коли обряд у нас ще зберігся, відеокамер, аби до подробиць зафіксувати всю його неповторність і трепетність, показати живим і запахущим, а не сценічно-музейним. І якими недолуго-яловими видаються тепер оті всілякі так звані тамади, що химерно стараються розігріти, розкрутити публіку, а вона все жує і запиває... Традиційне весілля обходилося якраз невеликою кількістю алкоголю, а от пісень — "світільки, свахи й дружки не переставте їх співати, одну за одною, аж похрипнуть", — каже моя мама, від якої я й записала цей обряд, бо сама запам'ятала лише його куці уривки.

Весільні пісні (а в нас вони дуже поетичні і чомусь здебільшого сумні) — це своєрідні заклинання, замовляння (програмування):

Дай вам, Боже, цілуваннячко, милуваннячко, від молодості — до старості дай Боже вам.

Книжка "Маньківське весілля" (Вінниччина) — друга в своєрідній серії: своє "Орадівське весілля" (Черкащина) письменник Станіслав Зінчук видав торік.

Нам є що переймати від попередніх поколінь. Крізь усі катаклізми вони пронесли живую душу народу — будьмо вдячні їм за це і підхопимо, що ще можемо.

● **Наталка ПОКЛАД**



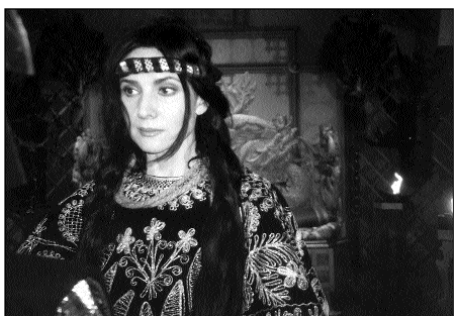
Кадр із фільму
Олеса Саніна "Мамай"



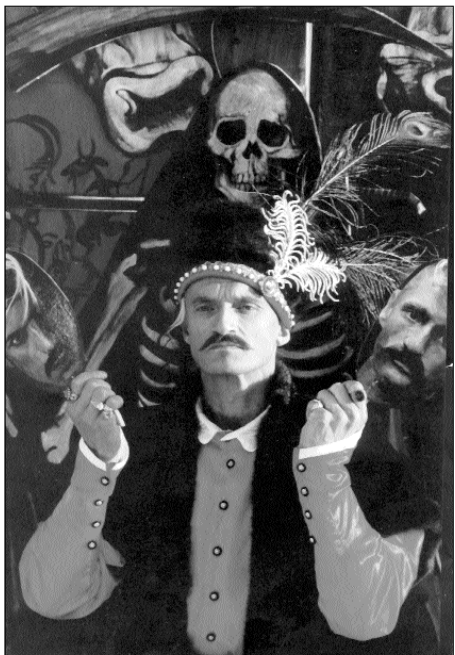
"Йшов трамвай № 9",
режисер Степан Коваль



Кадр із фільму
Тараса Томенка "Тир"



Кадр із фільму В. Савельєва
"Таємниці Чингісхана"



Кадр із фільму Юрія Іллєнка
"Молитва за гетьмана Мазепу"

ДЕЩО ПРО ПОЧЕРК МАЙСТРА ТА ДИКТАТУРУ ЗОБРАЖАЛЬНОСТІ...

Спочатку це було просто хобі: кіно. Згодом стало професією. Лариса Брюховецька — фаховий глядач. Кінокритик. Крім того ще й головний редактор журналу "Кіно-Театр". Якщо хтось подумки почне гадати: то котре... Можете бути певні: саме та. Дружина президента Києво-Могилянської академії, В'ячеслава Брюховецького. Моє перше запитання стосувалося анотації у щойно презентованій книзі пані Лариси "Приховані фільми". Про автора там — жодного слова. Або помилка видавця, або скромність автора... Так я подумала.



— Далеко не всі книжки дають довідку про автора. Це моя п'ята книжка. У жодній із попередніх стосовно цього навіть запитань не виникало. Але менше з тим... Перша книжка вийшла в 1985 році, тоді доступ до видання був суворо обмежений. Я не була дипломованим кінознавцем (закінчила факультет журналістики). Але ще навчаючись, знала, що буду займатися кінокритикою. Це був свідомий вибір. Спочатку працювала з режисерами, друкувала інтерв'ю з ними. То були сімдесяті, період стагнації. Поетичне кіно — мою першу й постійну любов — взагалі заборонено було згадувати.

— Як називалася книжка?

— "Випробування творчості: молоді режисери українського кіно". І серед них був портрет Івана Миколайчука як режисера. Книгу дали на прочитання Миколі Машенку. Він працював із молоддю при Спілці кінематографістів і мав велику вагу в офіційних колах. Микола Павлович висловив захоплення моїм рукописом і це визначило його долю.

— Рукопису?

— Звичайно. Книжка вийшла. Нехай скромно, але факт... Потім у 88-му вийшла наступна: "Література і кіно: проблеми взаємності". Мені було цікаво дослідити ці метаморфози: як літературний текст переплавляється в кінематограф. Це питання постійно дискутувалося. Письменники вважали, що режисери з їхніми творами поводяться надто вільно. У моїй книзі були діалоги з письменниками, де вони...

— Бунтували?

— Ні. Навпаки — намагалися досягти діалогу. Третя з'явилася, коли нарешті дозволили говорити про кіно шістдесятних. "Поетична хвиля українського кіно". Так називалася. Йшлося про поневиряння цього напрямку, його зародження, розквіт, переслідування й занепад.

— Існує альтернативна думка, що такого напрямку в українському кіно не існує. Штатні, надумані кінокритиками...

— Це ваша думка?

— Ні в якому разі.

— Якщо ви читали впорядкований мною збірник "Поетичне кіно: заборонена школа", то маєте знати, що цей термін виник не випадково. Його сформулював дуже солідний польський кінознавець Януш Газда. Він порівнював кращі українські фільми з музикою. Себто це кіно, яке неможливо передати словами. Потім, візуальний ряд, також те, що не вкладається у жодні сюжети. Ще в "Тінях забутих предків" є сюжет, але "Вечір на Івана Купала" Юрія Іллєнка вже дуже важко перекласти на вербальну мову. Це кіно є альтернативою комерційному голівудському мейнстріму, чий масив коливається у межах 99 відсотків.

— Так багато...

— Кожна країна виставляла якийсь свій захист, щоб кіно залишалося мистецтвом, а не товаром для розваг плебсу. Котрому лише б похрумтіти поп-корном...

— То кіно має робитися для кінокритиків?

— Ні. Але для мислячих людей воно має нести в собі естетичну вагу. Таким в нас було поетичне кіно. Коли Тарковський приїхав на кінофестиваль до Сполучених Штатів, один-єдиний раз встиг побувати, його запитали, чи його фільми є поетичним кіно. Він погодився. Сказав, що існують режисери, які реконструюють реальність. Тобто намагаються показати її на екрані такою, якою вона є в житті. А є режисери, які творять свій світ. Тарковський був саме таким. Для мене його судження є авторитетним.

— А ваша недавно презентована книга, "Приховані фільми"... Назва книги як означення кінематографічного явища 90-их?

— Якщо явища, то лише суспільного. Одне з негативних проявів нашого переходу в капіталістичну якість. Знаєте, капіталізм в Україні надзвичайно спотворений порівняно з тим, який я бачила, скажімо, в Сполучених Штатах. Я прожила там понад два місяці й мала змогу на власні очі спостерігати... Власне, як функціонує кінематограф в Америці. Як глядач, я мала можливість вибирати. Там стилісти кінотеатрів, такий діапазон від найнижчого комерційного до світової класики, що я була просто щаслива. Від Кар-Веа до Ларса фон Трієра. У нас, у столиці незалежної України, професійний глядач такої можливості не має. Попри те, що наше місто гордиться таким красивим виглядом, модернізується, обуржуєзнається. Справді досягає європейського рівня...

— Справді?

— Аякже. Ви подивіться, як змінюються будинки, фасади. Вибудовуються на місці руїн споруди. Але чим вони наповнюються? Все це блиск матеріального, а воно витісняє духовну субстанцію. Дай Бог, щоб наші собори наповнювалися молитвою, і певна частина населення задовольняла свої духовні потреби. Але говорити про задоволення духовних потреб інтелігенції...

— А філармонія, театри?

— Як кінознавець, я маю мінімальну можливість пізнати своє суспільство, свою країну мовою кінематографа. Держава чомусь не замислюється про силу кіно, про його здатність впливати на свідомість. Інструмент ідеологічного та естетичного впливу на українців, які тепер підрастають. Це те, що ми зараз втрачаємо. На екрані вони бачать тільки американську та російську насильницьку стихію. Провина і держави, і митців-режисерів, які не спромоглися об'єднатися. Не знаю, чи відпо-

віла на ваше запитання з приводу "прихованих фільмів" 90-их, котрі залишилися по той бік глибокого екрану. Повторюю — це явище суспільне.

— Можливо, вони просто надто слабкі, без почерку таланту?

— Такі запитання, як правило, ставлять люди, котрі не бачили й не знають українського кіно. Вони звикли себе таким чином заспокоювати. Вважають, що українські фільми низької якості й неконкурентоспроможні в змаганні з динамічним американським кіно. Стереотип, який залюбки поширюють: українське кіно вмерло, і вмерло заслужено. Все це робиться послідовно й методично. Руками тих, хто зацікавлений, щоб українська культура взагалі не існувала.

— Кого ви маєте на увазі?

— Добре... Давайте подумаме, в чий руках сьогодні українське телебачення. Власники телеканалів зацікавлені, щоб українська культура була на телеекрані? Як ви гадаєте?

— Гм... Можу тільки гадати.

— Тут нічого гадати. Досить глянути на телеекран. Що нам пропонують? Верку Сердючку як український продукт. Мовляв, це все, на що здатна Україна. Її "потолок". Поплавський... Також продукт українського рівня. Корчинський — теж саме.

— А що Корчинський?

— Коли невіглас набирає пози оракула — це сумно. І все це підтримується власниками телеканалів. А де наше справжнє, наша національна гордість? Которович, Станкович, Сильвестров... Ви їх часто бачили на телеекрані? Може, Богдана Ступку? Постає світлової величини...

— Ваша особиста думка про фільм Іллєнка "Молитва за гетьмана Мазепу".

— Фільм Юрія Іллєнка... І не тільки він. Той самий "Мамай" Олеса Саніна, "Шум вітру" Сергія Маслобойщикова, "Йшов трамвай № 9" Степана Ковалю — всі ці яскраві фільми змогли реалізуватися тільки завдяки підтримці уряду Віктора Ющенка. Маю на увазі той короткий період, коли Ющенко — чоловік естетично розвинутий — був прем'єр-міністром. Оцінювати "Молитву за гетьмана Мазепу" тільки як суто естетичне явище, не можна. Режисер торкнувся больових точок україно-російських стосунків... І як би нас не переконували російські публіцисти-критики, що це політично-коректно — торкатись отих питань історії, це не перекреслило: насильницьку політику Петра І і Катерини II. Усе це було не заритульовано й не висловлено, зокрема мовою кіно. Тому вважаю — це дуже мужній крок Юрія Іллєнка. Він виступає як дуже яскрава індивідуальність. Це, до речі, стосується і вашого питання щодо втрати індивідуальності українським кіно... Інша справа, що Юрій Герасимо-

вич понад десять років не знімав. Тому що кіно в цій державі раптом стало непотрібним...

— Я правильно Вас зрозуміла, цим ви пояснюєте провальність "Мазепи"?

— Ні, не правильно. Я не вважаю, що фільм провалився. Але про це згодом. Він довів, що байдужість засобів масової інформації можна протаранити. Змусив своїм фільмом говорити дуже багато. І суперечливого, і розгормного...

— У тому числі про низький художній рівень...

— За умови, коли люди виховані на американському кіно, а воно вже п'ятнадцять років атакує нашу свідомість... Мабуть, у людей вашого віку не було можливості бачити кращі європейські картини. Зокрема Фелліні, Бунуєля і т. д. У цей контекст абсолютно "вписується" Юрій Іллєнко. Продовжує лінію візуальної активності. Диктатура зображальності. Нелегка для розуміння...

— Мені імпує фраза Мікеланджело... Не знаю, яких словесних змін зазнала вона протягом століть, але суть її така: шедевр — це відсікання зайвого. На мою думку, остання картина Іллєнка настільки перенасичена метафорами, що зникло основне...

— Так... Але після Відродження існувало бароко... Не скажеш, що там "відсікалося зайве". Як бути з цим, із епохою українського бароко?

— Не знаю... Мабуть, там також існують свої шедеври. Але я далеко від думки про "шедевальне бароко" Іллєнка.

— Фільм робився сучасною мовою. Іллєнко — свавільний художник.

— Можливо, це манія величчя?

— Не нам про це судити. Іллєнко — режисер, котрий творить власний світ. Індивідуальний і неповторний. Чи Еміль Кустуріца, якщо вам доводилося бачити його фільми... Зараз в кіно вже стільки всього понавигадано. Технічні можливості — величезні. Щось своє, оригінальне створити дуже складно. Попри все, в нас з'явився Олесь Санін. Його "почерк" миття у "Мамай" не переплутаєш ні з ким.

— А чому з'явився "Богдан Хмельницький" Миколи Машенка?

— Я знаю, що молоді категорично не приймає цей фільм. Якщо простежити творчість Миколи Машенка, вона підкуповує своїм романтичним баченням дійсності. І Павку Корчагіна він зробив високодуховною особистістю. Підняв його на такий п'єдестал! Адже в часи революції можна було знайти стільки негативного! Але Машенко — людина-романтик. Він зберіг своє дитяче бачення образу Корчагіна. Ідеалістичне. Я теж зачитувалася цією книжкою. Очевидно, і в "Богданові Хмельницькому" режисер захоплюється своїм героєм.

— Аж до засліплення...

— Йдеться не про засліплення. Битва під Збаражем — це реальна історична подія. Факт. Інша справа — як він його подав. Для українського кіно, яке вже десять років майже в анемічному стані... А він зібрав таку масовку... Попри все, сьогодні працюють над фільмами Михайло Беліков, Роман Балаян, Сергій Маслобойщиков, цілий гурт молодих дебютантів. Кіно живе...

● Уляна ГЛІБЧУК

“ОТО ТІЛЬКИ Й НАШОГО, ЩО НАРОБИМОСЯ, ЯК ВОЛИ, А ПОТІМ БУДЕМО ЗДИХАТИ З ГОЛОДУ...”

“КОМСОМОЛЬЦІ — НАШІ ВОРОГИ...”

Сім'я у Пилипа Сорочана була немаленька. Старшій доньці Євдокії — 16, а хлопчики — один від одного менший. Семенові — 14, Василькові — 12, Олексій тільки до школи зібрався, а Тимофійкові щойно виповнилося п'ять. Жили вони в селі Роздолля Букварської сільради Євградківського (нині Олександрівського) району. Очевидно, мали добре господарство, бо батько їхній вважався куркулем. Начальник опергрупи ДПУ Анатолій Казаринов свідчить, що Пилип Потапович, як крупний куркуль і соціально небезпечний (якими мірками мірялася ця небезпечність? — С.О.) підлягав виселенню за межі України, але перед операцією встиг утекти. Та більшовики не розгубилися — взяли на виселення сім'ю Пилипа Сорочана. Увечері перед відправленням він з'явився сам. Мабуть, воля на рідній землі, але з постійним усвідомленням того, що його діти й дружина страждатимуть десь на чужині, стала йому не потрібною і він вирішив, що хоч у пекло, але разом.

І раптом... У табір, де розташувалися куркульські сім'ї приїшов комсомолец із сусіднього села Букварки Антон Луньов і заявив міліціонерам, які охороняли вимушених переселенців, що він хоче одружитись із дочкою куркуля Євдокією Сорочан, попросив відпустити її. Міліціонери порадилися із оперуповноваженим ДПУ і вирішили, що це цілком можливо. Мабуть, молоді люди зустрічалися раніше і хтось, як би відреагував на цю звістку Пилип Потапович, аби не клята класова боротьба, може, був би й радий Антонові, як зятеві. Але ж комсомолец... Луньов із тими, хто розкуркулював їхню сім'ю, забрав надбане роками добро, хату, зруйнував майбутню родину, з тими, хто насаджував, у розумінні Пилипа Сорочана, на українській землі діявольський порядок. Він спочатку відмовляв дочку, запевняючи, що радянська влада пануватиме недовго, а всіх комсомольців однаково повбивають, а отже, уб'ють і її, Євдокію. Але дівчина затялася. Видно, Антон був їй таки небайдужий, а молодість і кохання не розбирає — чи комсомолец, чи ні. Батько теж не відпускав. Обхопив свою єдину доню руками й не віддавав. Міліціонер Леонід Павлов намагався відбити дівчину, Пилип Сорочан, обороняючись, ударив його, в того з носа потекла кров. Прибігли ще кілька міліціонерів і забрали Пилипа Потаповича в міліцію. Він обзивав своїх кривдників бандитами і грабжниками, не визнавав себе винним. До нього застосували адмінвиселення на три роки. У реабілітаційному висновку даних про звільнення чи місцезнаходження його родини немає... Не відома й доля дочки.

**ВОНИ СПІВАЛИ
“ЩЕ НЕ ВМЕРЛА
УКРАЇНА”**

У березні 33-го, коли голод лютував в Україні на повну силу, органи ДПУ арештували групу селян — Купріяна Товстошея, Якова Орлика, Андрія Тренька, Прокопа Пустойтова, Дементія Присяжнюка, Івана Онуфрійчука. Їх звинуватили в тому, що вони були членами контрреволюційної повстан-



Серед величезного масиву справ репресованих у різні роки привертають увагу ті, кого арештували в 1930-33 роках. У дні й місяці, коли відбувалося розкуркулення, коли трощились одвічні моральні й духовні підвалини нації, руйнувалися звичай й питомі закони, коли український народ помирив із голоду, навіть тоді репресивна машина не зупинялася, завдаючи додаткових ударів по й так уже знекровленій спільноті.

ської організації, яка мала на меті повалення Радянської влади.

Сьогодні, перечитавши справу цих селян, важко сказати, чи була насправді така організація, чи ні. Уся “ворожа” діяльність звинувачених зводиться до того, що вони за різних обставин і в різних компаніях, зустрічалися із таким собі Федором Сасом із села Бабанки, який нібито весь час розповідав (принаймні це випливає з протоколів допитів), що в районі, зокрема в Бабанці, існує велика контрреволюційна організація та запрошував вступити до неї. А його слухачі ніби й не відмовлялися, бо були ображені на Радянську владу. Купріян Захарович, наприклад, у 1931 році був розкуркулений, як і його батько, колишній дрібний службовець. Старший Товстошей ще в 1908-му році купив землю в селі Скопівці, розбудував господарство. У 1920-му Купріян одружився з дочкою такого ж міцного господаря (у протоколах — місцевого куркуля) Христиною. З допомогою батька й тестя відділився, й почав і собі хазяйнувати. У молодій сім'ї народилося двоє синів — Іван і Василько. А тут розкуркулення, розор, залишили родину мало не під огорожею. Уже після розкуркулення Купріяна Товстошея арештували за підозрою в контрреволюційних злочинах (що саме малося на увазі — не уточнено), але його відпустили на підписку про невиїзд. А він поїхав у Владикавказ, щоб заробити хоч щонебудь для сім'ї. Через кілька місяців по поверненні його знову арештували, цього разу звинувативши в участі у петлюрівській, антирадянській організації.

Андрій Тренько куркулем не був, але одружився з Євдокією Барчук, родичем якої вважався

той-таки сумновідомий Федір Сас. Він та ще якийсь Тодось приїжджали до Купріяна Товстошея та Андрія Тренька, цікавилися, чи зростає організація, чи можна десь дістати патрони для зброї.

Але крім цих розмов ніяких більше кроків ні щодо реальної структуризації організації, ні щодо хоч якоїсь конкретної її діяльності не застосовували. Свідок Остап Святецький розповідає: “...Величезні розмови про те, що Радвлада створила для селян неможливе життя: хлібозаготівлі все до фунта забирають, заганяють в колгоспи, в кооперації товару нема, вимагають від селян усього, а їм нічого не дають. У цій розмові Федір Сас усіх нас заспокоював, казав, що ярмо більшовиків скоро самі ж селяни скинуть, не далі як через рік-два. Розповідав про контрреволюційну організацію в Бабанці, яка готується здійснити збройний переворот і відновити Самостійну Українську Народну Республіку. Співали українські пісні, “Ще не вмерла Україна” та інші”.

І цього виявилось достатньо, щоб в обвинувальному висновку констатувати: “У грудні 32-го року Київським облвідділом ДПУ ліквідовано на території Уманського, Христинівського, Тальнівського, Звенигородського, Городищенського й ряду інших районів (наш Добровеличківський, де відбувалися згадані події, мабуть, серед них) широко розгалужену українську, контрреволюційну, куркульську, петлюрівську повстанську організацію під назвою “Союз Української державності”. До речі, назва вперше з'являється тільки в обвинувальному висновку, ніде доти вона не фігурує, що зайвий раз свідчить про штучність і надуманість звинувачень.

Так, селяни мали підстави не любити й не сприймати Радянської влади. Але в даному випадку вони явно не організовували спротив, хіба що співали українські пісні та гімн “Ще не вмерла Україна”. Але й такі були небезпечні, і їх відправляли в концтабори в Північний край. Уже після реабілітації УКДБ подавало запити про їх місцезнаходження, але воно так і залишилося не встановленим.

**“НЕ ГОЛОСУЙТЕ
ЗА ПЛАН
ХЛІБЗАГОТІВЕЛЬ”**

Мешканці хутора Стан-Балка Новоархангельського району Василь Задорожній, Степан Коновал та Григорій Удод не були куркулями, але мали міцні середняцькі господарства. Вступити в колгосп не поспішали, хоча їх там чекали з розкритими обіймами — три чверті колгоспної бідноти не мали тяглової сили, а в середняків у кожному дворі — по парі коней. Вони створили свій гурт одноосібників, а коли колгоспи почали “наступати на горло”, стали колгоспниками, але попередньо продали весь свій робочий скот.

З такими новими членами гурту колгоспу імені Калініна Григорію Кожухарю була одна морока. Пізніше він свідчитиме органам ДПУ: “Серед населення поширилися настрої щодо переваг індивідуального господарювання. Головну роль тут відіграв Василь Задорожній, до голосу якого маса особливо пильно прислухалась, як до людини грамотної, добре розвиненої і дуже хитрої”.

Не відставав од Василя, судячи з матеріалів справи, і Григорій Удод. Він, будучи членом колгоспу, відкрито виступав на зборах і

РЕАБІЛІТОВАНІ ІСТОРІЮ

закликав односельців не голосувати за план хлібозаготівель. На збори ж приїжджали уповноважені з районів, тисли на колгоспників, бо партія вимагала справну цифру хлібозаготівель. А колгоспники мали за це ще й проголосувати — фактично самим собі підписати вирок. (Чи скоро в нас після таких “процедур” можливі будуть справді демократичні вибори? І про яке вільне волевиявлення мова, коли “уповноважені” продовжують свою справу, тільки під іншою назвою, і апетити їхні проявляються в іншій формі, але суть та сама).

Отож, тверезі слова Григорія Удода, наведені в протоколах, не могли не збурювати загаль, що було кісткою в горлі для сільського та районного начальства: “Доки ми вже будемо ці плани приймати? У минулому році теж коли приймали, то казали нам, що не будемо голодувати, а насправді ледь до весни дожили. Тепер так само заберуть весь хліб, а ми будемо з голоду пухнуть. Не треба нам планів, і дурні ті будуть, що за них голосуватимуть”. Григорій Михайлович не раз попереджав односельців: “Ото тільки й нашого, що наробимося, як воли, а потім із голоду будемо здихати — хліб весь вивезуть, а ми голодуватимемо”. Життя показало, що він був правий.

Цікаво, що слова хутірських опозиціонерів, у всуціль російськомовних протоколах, наведені чистою українською мовою. Очевидно, працівники ДПУ, підсвідомо відчували, що ці питомі українські слова не лише лексеми — ними звучить голос українства, яке намагалось себе захистити від приниження і знищення, і перекладені на іншу мову, вони втрачуть крамольні для системи відтінки і значення.

Як зазначено в протоколах, ці сільські середняки “совершенно не думали об ответственности, агитировать колхозников против Советской власти для них было обычным явлением”, вони апелювали до свідомості сільської громади: “Дурні ми, що йдемо на роботу, аби не пішли всі, то попросили б вони нас і дали, що хочемо”.

Зрозуміло — щоб боротися з такими опонентами, владі потрібен був серйозний аргумент. Ім висунули звинувачення в злочинстві: крадуть, мовляв, колгоспне добро. І хоча сам голова колгоспу Григорій Кожухар визнавав: “Кражи колхозного хлеба с поля носили массовый характер”, звинуватили у всьому цих трьох. Жодних доказів, крім того, що в них знайдено по кілька пудів кукурудзяного чи житнього борошна, або соняшнику, слідство не роздобуло. Тільки здогади й посилення на агресивну налаштованість до активістів. Удод, наприклад, не раз казав: “Ви думаете, что долго будете панувати, ні, прийде й на вас чорний день”.

Не залишалося наше українське село безмовним перед обличчям голодомору. Тільки, як і зараз — роз'єднаним, слабким, піддавалося тиску, залежало від сильнішого, не було господарем на своїй землі.

● **Світлана ОРЕЛ**



БОЙОВЕ МИСТЕЦТВО

Продовження. Початок
у ч. 36 (152), 6—12 вересня 2002 р.,
ч. 6 (174), 5—11 лютого 2003 р.

Майстер бойового мистецтва, за якою б системою не навчався, є Майстром. Як сказано в “Думі про Колохрест”, до вершини досконалості можна йти різними дорогами, але сама вершина для всіх одна. Дати відсіч п'яному хулігану на вулиці зможе і боксер, і каратист, і дзюдоїст, і борець греко-римського стилю. Потрібно розуміти, що відрізняє одне бойове мистецтво від іншого, крім зовнішнього антуражу, ритуалу, форми, правил, організації. В кожному справжньому бойовому мистецтві своєрідною серцевиною є головна філософська ідея. Саме цим один вид двоборства відрізняється від іншого, а не якимись особливими прийомами, прийоми майже у всіх однакові. Наприклад, у Карате головна ідея — перетворити частини свого тіла на зброю (меч, молот, спис, щит і т. п.). В Кендо, навпаки, основна світоглядна думка — це вселити в метал, у меч свою душу, зріднитися з шаблюкою так, щоб вона стала частиною твого тіла чи взагалі живою істотою. Ідея таких спортивних двоборств як бокс, кікбоксинг, армреслінг у тому, щоб стати Переможцем: сильного здолати силою, швидкого — швидкістю, твердого — твердістю, вправного — вправністю. В Ушу зав'язано на відчутті гармонії тагоністичних сил. Інше зав'язано на силі, на швидкості, на жорсткості, на хитрості, на протидії удару — захватом, на захваті ударом і т. д. Сенса Дзюдо — ні зберегти свою рівновагу, рушити рівновагу протидією. Задача майстра Аїкідо — пустити вектор атаки про повз себе, впливати його менті, коли той сам утратить контроль над своєю рівновагою. Головна ж ідея Колохреста — направлення точної копії атаки в протилежному напрямку: на удар — ударом, на захват — контрзахватом, на кидок — контркидком, а надзавдання цього мистецтва — не стати переможцем, а залишитися непереможеним.

Тут-таки згадується стара притча про відмінність бойових мистецтв у реагуванні на ситуацію. Хто з майстрів як вчинить, коли побачить, що в нього летить кинутий камінь? Каратист розбіє камінь ударом кулака, а тхеквондист — ударом ноги. Майстер Ушу відбіє вбік камінь м'яким блоком. Боксер ухилиться від каменя. Аїкідока впливає камінь і миролюбно покладе його біля своїх ніг. За аналогією продовжуючи цей ряд, можна сказати, що майстер Колохреста будь-яким зі способів чи прийомів має повернути камінь



Фото Валерія

ДВОЄДИНІСТЬ ДВОБОРСТВА

Навздогін попереду
розвідок протидії
зокрема, в Ушу,
навчальні заклади повинні бути козацькими. Необхідно затвердити звертання до старших по рангу словом “пане”. Служба в усіх родах військ — за контрактом. Необхідно створити школи козацького гарту на зразок Волинської як базу для поповнення лав військових навчальних закладів і армії.

“аморфність” нашого суспільства.

із тією ж силою, по тій же траєкторії у того, хто його кинув.

Як і кожне мистецтво, бойове мистецтво також має дві складові: філософську (концептуальну, теоретичну) і практичну (прикладну, ремісничу). Первинний сенс бойового мистецтва — це поєдинок, та практика, яка повертає до реальності. Але поєдинок — це не тільки зіткнення тіл, кінцівок, зброї, це ще й зіткнення, протистояння характерів, умів, досвіду. Поєдинок — це ще й спосіб самопізнання, випробування себе в різних ситуаціях, визначення, до якого рівня ти є хазяїном свого тіла й розуму.

Чим відрізняється заняття в школі Бойового Мистецтва від майже аналогічних занять в сек-

ції рукопашного бою чи в міліцейській школі? Тим самим, чим мистецтво відрізняється від ремісництва, а художник — “сапожник” від шевця — “художника”, чим творче осмислення відрізняється від механічного накопичення прийомів. Відрізнятимуться вони й за ставленням до поразок і перемог. Для зовнішнього успіху головне — Перемога, а для накопичення мудрості, внутрішнього зростання потрібен аналіз поразок. Тому перемоги й поразки — це матеріал, із якого вибудовуються різні речі — Слава й Самопізнання. (Із Перемог — Слава, із Поразок — Самопізнання).

Справжнє бойове мистецтво базується на гармонійній рівновазі: між духовним і тілесним, між формою та змістом, між теорією та практикою.

Перетворення мистецтва в спорт — це порушення рівноваги, це опускання на нижчий щабель, на якому найвища мета — не вдосконалення, а рекорди. Після того, як дзюдо й карате перетворили на спорт, звідти пішло мистецтво, втратився їх вищий, філософський сенс. Подальший рух у бік практицизму привів ще до більшого спрощення, примітивізму. Спрощене дзюдо — це самбо. Примітивізоване карате виродилося в кікбоксинг. Всесвіт-

спро- Ушу. ата- древ- філо- ддій- у фі- е те- ніше його мер- кіно- нгів. джа- нація це шлях загадкова “зача” традицій процес подальших мо- і. Не менш відомого кі- ного аїкідока Стівена Сірала справжні майстри хвалять за популяризацію аїкідо, але все ж серйозно не сприймають. Оскільки Колохрест — це система розуміння рукопашного бою, це вчення про найбільш загальні закони взаємозв'язку складових конфлікту і способів його вирішення — тому Колохрест не є спортом. Немає потреби проводити змагання і першості для визначення чемпіона чи рекордсмена. Рекорди — це марнославність і суєтність. Колохрест — це інструмент самовдосконалення, а не ранжирування та рейтингування. Однак у процесі занять із вивчення Колохреста, звичайно ж, необхідні спаринги, герці, поєдинки з одним, двома, трьома, чотирма суперниками, з легким і більш жорстким контактом, навчальні бої зі зброєю і без зброї. Оскільки майстер Колохреста має “віддзеркалити” будь-які дії противника, будь-яку манеру чи стиль, в ідеалі він повинен бути універсальним солдатом. Майстер Колохреста, якщо захоче, може брати участь у змаганнях за правилами боксу чи кікбоксингу, вільної чи класичної боротьби, чи навіть у боротьбі без правил. І, як сказано в “Думі”:

“І тоді почнуть творити справжній дива швидкі ноги, міцні руки, світлоголова...”

Віктор ОХРИМЕНКО,
наставник Школи Колохреста

На фото: Клуб національних бойових мистецтв “Характер-

МАЙБУТНЄ ЧИ УТОПІЯ?

СУВЕРЕННА УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА КОЗАЦЬКА СІЧ

У минулі часи Запорізька Січ була потужною військовою та політичною силою, козацькою республікою.

Згідно зі статутом “Українського козацтва”, воно — правонаступник всіх без винятку історичних гілок козацтва, які стояли на державницьких засадах, зокрема і Війська Запорізького (як низового, так і гетьманського). Тобто козацтво повинно керувати державою, і для цього вже створено українську козацьку партію. А для захисту Батьківщини повинна бути створена козацька армія, військово-морський флот і авіація. Таким чином, повинні існувати три структурних підрозділи козацтва: козацька партія, козацька армія, військово-морський флот і авіація, вільне козацтво, яке працює на виробництві, в сільському господарстві, освіті, науці тощо. Очолювати все козацтво України повинен гетьман. Водночас зберігатиметься посада міністра оборони, яку повинен обіймати козак.

В українській козацькій армії, військово-морському флоті та авіації зберігатимуться посади отаманів, обозних, бунчужних, хорунжих. Всі середні й вищі військові навчальні заклади повинні бути козацькими. Необхідно затвердити звертання до старших по рангу словом “пане”. Служба в усіх родах військ — за контрактом. Необхідно створити школи козацького гарту на зразок Волинської як базу для поповнення лав військових навчальних закладів і армії.

У Суверенній Українській Державі Козацька Січ зберігатиметься вищий керівний орган країни Верховна рада, Кабінет Міністрів і посада Президента.

Всі три структурних підрозділи козацтва об'єднає єдина й основна ідея — сучасний український козак. Передусім козак — це патріот, для якого Україна понад усе, це освічена людина, яка досконало володіє українською мовою, добре знає історію козацтва й України, орієнтується в сучасній політичній ситуації. При вступі до лав козацтва кандидат насамперед складає тест, який допомагає виявити його патріотичні почуття до України.

Необхідно, щоб для кандидатів держава забезпечила навчання української мови хоча б двічі на тиждень упродовж півроку, створивши для цього безкоштовні курси при середніх навчальних закладах. Майбутніх козаків повинні навчити не тільки правильно писати, а й говорити, з тим, щоб витіснити з мови суржик.

Для втілення в життя ідеї побудови Суверенної Української Держави Козацька Січ просимо верховну Раду внести до Конституції України відповідні зміни. Просимо Івана Біласа, гетьмана “Українського козацтва” очолити роботу з побудови Суверенної Української Держави Козацька Січ, а всіх тих, кому не байдужа доля України приєднатися до обговорення цього питання.

Володимир ВОЛОВОДУК,
Отaman Вінницького козацького полку ім. Івана Богуня

Володимир ЛЕБЕДЕВИЧ,
Наказний отаман реєстрового українського козацтва Вінниччини

КОЗАКИ ОБЛАШТОВУВАТИМУТЬ ЗМІЙНИЙ

У Києві пройшло засідання 2-ої великої ради ВГО “Українське реєстрове козацтво”, що було створене лише в липні минулого року. Окрім іншого, йшлося про формування протягом цього року дієздатного козацького осередку на о. Зміїному. Тут уже найближчим часом планується — і суто власними коштами! — збудувати

чоловічий монастир, еколого-природничу лабораторію, а також у більш віддаленій перспективі — можливо, навіть і готель для любителів екстремального туризму.

Отже, залишається сподіватися, що нашому козацтву вистачить і сили, і вміння, щоб виконати всі ці добровільно взяті на себе зобов'язання.



Олена Олексіївна Романова — молодий український науковець. Народилася 12 грудня 1972 року в с. Ніжиловичі Макарівського району Київської області. Сьогодні — науковий співробітник Інституту сходознавства Національної академії наук України, кандидат історичних наук. За спеціальністю — египтолог (у цій науці вже 12 років). Працює в Україні. І саме цим — сучасними египтологічними дослідженнями в Україні (!) — практично все сказано. **Адже вона — наразі єдиний египтолог, що представляє нашу державу у світовій египтології XXI століття.** Будучи першою вихованкою цієї напрочуд “вимогливої” науки за часів незалежності, пані Олена сама творить тут наукове середовище, сама купує і збирає по світу необхідну (й дуже недешеву) літературу, сама забезпечує свою участь (і представництво України) на міжнародних наукових конференціях... І це в умовах “цифрової нерівності”, в яких опинилася наша держава, в умовах відсутності житла (лише нещодавно Олену Романову після річних “ходін” поселили — і це знову тимчасово — в гуртожитку), коли її приватна, велика та дуже цінна (з ексклюзивними в Україні книжками) бібліотека не має постійного та належного місця зберігання. І це в умовах фактичної віртуальності Інституту сходознавства НАН України — немає навіть робочих місць (не говорячи про комп’ютери та інші “буржуазні” потреби) для багатьох своїх працівників...

Наразі людина, котрій немає поки що в нашій країні місця, і котру вже кілька разів запрошувала працювати до себе Москва, — розповідає нам про місце України в історії згаданих досліджень, про сучасність і про перспективу.

— В Україні сьогодні займатися египтологією практично неможливо. Я, так би мовити, першою проходжу шлях становлення сучасного вітчизняного египтолога. У XX столітті було кілька науковців, які намагалися це підняти. Перший — **Олександр Коцейовський**, перспективний учень відомого світила Б. О. Тураєва, що закінчив Петербурзький університет, стажувався в Берліні, а потім приїхав до Одеси. Олександр Леопольдович захистив свою магістерську роботу в Харкові 1917 року, і став першим, хто переклав тексти пірамід на російську мову (українською, на жаль, досі не перекладено). За 80 років ніхто іншого перекладу з оригіналу не зробив... Друга наша наукова постать египтології — **Сергій Володимирович Доніч**, учень Агатангела Кримського, виходець із України. Неймовірно цікаво, що астроном згодом стає египтологом-філологом (окрім тих, що працюють із давньоєгипетською мовою безпосередньо, сьогодні серед египтологів є ще історики, мистецтвознавці, культурологи тощо). Ця людина знала понад 50 мов, але оскільки він був учнем А. Кримського, то піддався в радянській науці опалі. Проте Сергій Доніч уперше зробив переклади з давньоєгипетської на україн-



фото Г. Оборської

ЗОЛОТІ УКРАЇНСЬКІ МІЗКИ В ЛОМБАРДАХ НЕ ПРИЙМАЮТЬ

ську, і хоча його праці практично не друкувалися — залишилися невелика стаття цього перекладу. Окрім того, просто вражаючи його праця — це створення арабсько-єгипетського словника, який був відісланий ним у Європу... На жаль, в архівах я знайшла лише чернетку його дисертації. Це — справді дивовижна робота. Мені не вислизає знання тих мов, які використовував учений, щоб пояснити давньоєгипетську (зокрема, чимало рідкісних діалектів арабської, сирійської, вавилонської). Хотілося б теж дослідити його праці, але для цього треба підняти архіви в Одесі, Москві та Санкт-Петербурзі, витратити чимало коштів, яких немає, і які наш Інститут не дає... Ще один вітчизняний египтолог — **Марко Дмитрович Антонович** (зі славетної родини Антоновичів), який свого часу очолював Українську академію наук в екзилі, доктор наук, відомий як україніст. Але мало хто знає, що Марко Антонович починав саме як египтолог, будучи учнем відомого професора Карлового університету у Празі Францішка Лекса (між іншим, зараз у Празі — цілий Інститут египтології). Я веду постійне листування з Марком Дмитровичем, і він, що цікаво, під час Другої світової війни займався не лише египтологією, але й був активним учасником руху Опору, заарештовувався гестапо, опинився після війни в Мюнхені, потім — у Канаді. Оскільки египтологія — справжня наука для аристократів (вимагає великих витрат), пан Марко пішов в україністику. Він залишив нам перші чудові переклади (з мовностилистичної та наукової точки зору) українською давньоєгипетських літературних творів (казок, листів до померлих, філософського твору “Суперечка розчарованого зі

своєю душею” тощо). Окрім того, Марко Антонович зробив дуже шляхетний вчинок — усю свою бібліотеку подарував нашому Інституту. Це він мені постійно допомагає консультаціями, порадами, морально й матеріально... Щодо решти науковців, які працювали в Україні — це росіянин Євген Черезов (в Ужгородському університеті) та “останній науковець” **Олег Кошовий**, який закінчив аспірантуру в Росії, але через економічні реалії пішов сьогодні в бізнес. Він був моїм першим учителем давньоєгипетської мови...

— **Як египтологія починалася для вас?**

— Фактично я починала з нуля, бо в Україні до щедрого дару пана Антоновича не було ані джерел, ані нової літератури, ані навчально-освітніх методик. Самотужки діставала словники, граматики, літературу. Адже египтолог, окрім власне давньоєгипетської мови, має обов’язково знати англійську, французьку, німецьку мови, плюс бажане володіння сучасною арабською мовою та бажаною обов’язковою грецькою й латинською мови, додатково — давньоєврейською...

— **Навіщо Україні потрібні дослідження?**

— **Египтологія** — це галузь історичної науки, яка вивчає різні аспекти давньоєгипетської цивілізації. Але сказати, що ми досліджуємо тільки історію цієї цивілізації, не можна, адже ми вчимо й досліджуємо мови та закони, за якими ці мови розвивалися.

Стародавня єгипетська цивілізація була дуже багатою, як духовно-філософськими, так і культурно-мистецькими надбаннями. Існує навіть версія, що християнські ідеї зароджувалися саме в єгипетській Александрії... Египтологія є пріоритетом дуже розвинених європейських країн.

Чи потрібна Україні наука? Чи потрібні нашій науці унікальні й дуже цінні у світі гуманітарні дослідження? Чудернацькі запитання в окремо взятій (нашій) реальності, як не дивно, набувають катастрофічного, гамлетівського звучання... А втім, будь-яка “глобальна” проблема — не лише імідж держави та зріз перспективи її розвитку. Це — конкретна людина, з конкретним життям і хистом, з потребою творчої, духовної (і навіть матеріальної) самореалізації. Як не прикро, інколи все життя на диво обдарованої та цілеспрямованої людини руйнується шкідливими чиновниками Вітчизни. Інколи “мізки” просто тікають, роздвоюючи, руйнуючи патріотичні почуття...

жаль, в Україні сьогодні жоден вуз не може дати повноцінної професійної підготовки для студентів (а потім аспірантів) за спеціальністю “египтологія”. Причина — не існує спеціальних програм, немає спеціалістів, немає коштів. Бо кошти на це в найближчій перспективі не виділять. Навіть египтологічний курс, розроблений нами для підготовки спеціалістів-египтологів, лежить уже два роки на кафедрі без жодного наряду на затвердження... І це при тому, що Росія проводить активну політику “вимивання мізків” з України.

Взагалі українські науковці сьогодні просто в унікальному становищі. Ми повинні передусім думати не про те, як займатися наукою, а про те, де знайти роботу, яка б давала нам гроші, щоб займатися наукою. Ми крадемо свій час, час вирішення наукових завдань, і працюємо інколи навіть не за спеціальністю (у кращому випадку — читаємо лекції, робимо переклади). Це при тому, що більшість науковців — одружені, мають сім’ї, дітей. Люди живуть із сім’ями в гуртожитках і не бачать жодної перспективи. То про яку якість наукових досліджень можна говорити?

А проте я маю честь представляти Україну в Міжнародній асоціації египтологів. На щастя — хочу похвалитися — уже є в Україні два аспіранти (один — в Інституті сходознавства, інший — в Національному університеті імені Тараса Шевченка), які будуть захищати дисертації з египтологічної тематики. Сподіваюся, що з часом тут створиться відповідне наукове египтологічне середовище... Як підготувати цих людей — проблеми їх самих. Усе робиться в приватному порядку, нашим особистим ентузіазмом. До того, ж ми не маємо можливості отримувати нову інформацію через періодику, бо жодна бібліотека України не переплачує періодичних видань із египтології, не закуповуються й потрібні книжки. Окрім того, для кожного сучасного дослідника (незалежно від того, египтолог він чи, скажімо, фізик) необхідним є комп’ютер і доступ до мережі Інтернет. Не створено також комп’ютерну базу даних египтологічних пам’яток, що зберігаються в музеях України. Навіть свого каталогу немає — каталогу цих пам’яток. **Сьогодні наші музеї вважаються провінційними музеями Росії, і Росія готова, на відміну від нашої держави, вкладати в них гроші.** У приватному порядку вони поступово вже це роблять, і наші фонди поступово потрапляють у російські каталоги та бази даних. Це просто злочин, за який мають відповідати наші високі чиновники. І це при тому, що років два тому ми подавали на грант академії наук програму опрацювання музейних колекцій в Україні. Очевидно, що ми цей грант не виграли. От вам відповідь на запитання: держава ми, чи провінційна частина Росії?... До того ж, нам потрібні египтологи, спеціалісти музейної справи, тому що я одна усе це осилити не зможу...

Підготував **Олександр СОЛОНЕЦЬ**

ПОДІЇ

ЛЮДИ ЗДАТНІ ПЕРЕТВОРИТИ СВІЙ СВІТ

Семінар “Молодь і культура”, що відбувся наприкінці травня в столичному національному музеї “Чорнобиль”, зібрав Правління і лідерів більшості осередків Київської обласної молодіжної громадської організації “Молода Просвіта” (котру очолює Олег Дрегалю), а також поважних у громадській активності гостей, серед яких — громадянка США українського походження, автор книги спогадів “One woman, five countries, five lives” (“Одна жінка, п’ять країн, п’ять життів”) Євгенія Сакевич Даллас, голова молодіжної організації “Українське братство” Андрій Юсов, заступник директора музею “Чорнобиль” Ганна Королевська...

Упродовж екскурсії-реквієму “Чорнобилем” учасники семінару споглядали відео- та фотохроніку трагічних подій, світлинами покинутих сіл і міст, сотні фотоспоминів про загиблих людей, бачили сміх і відчайдушність тих, хто через кілька днів після аварії на даху реактора опатами(!) годинами вигрібали (!) найбільш радіоактивні залишки вибуху та пожежі; слухали класичну музику й церковний спів, молилися за тих, хто помер від атома десятки років тому і за тих, хто помер від нього ж іще через десятки років...

Неординарне, молодіжне знайомство учасників поживало атмосферу семінару. Особливо вразив присутніх виступ Євгенії Сакевич-Даллас із презентацією українського перекладу її автобіографічної книги, що вийшла у видавництві “Просвіта” під назвою “Не вмирає душа наша”. Розкуркулення, арешт і вивіз на Урал батьків і брата, сирітство, голод, вічне тавро “ворогів народу” (себто українських селян), жорстокість дружини брата, виживання й утвердження в Європі, за океаном...

Принцип діяльності й розвитку громадської організації стали основною темою семінару. Про менеджмент громадської організації розповідав член Правління “Молодої Просвіти” Юрій Рощенко, свій досвід створення і керівництва “Українським братством” проектував на “Молоду Просвіту” Андрій Юсов. Галина Калмикова та інші учасники семінару, врешті, виокремили основні принципи розвитку людини і громади: люди здатні перетворити свій світ; розвиток відбувається зсередини; процеси розвитку мають бути закорінені в культурі народу; рух до позитивного — головна стратегія розвитку; будьте самі тією зміною, яку ви прагнете бачити...

Сашко ЗУБ



ВСЛІД ЗА ПОДІЄЮ

“Довга ніч образ”, про яку написав у вірші “Шевченко” Євген Маланюк, для України та її народу ще не закінчилась. “Розвидняючий день” уже дванадцятий рік заступають тумани. Пограбований (знеціненням заощаджень, “прихватацією” державного й суспільного майна), роз’єднаний і розчарований народ ніяк не може вибратися, вирватися на світлий простір віри й надії. Ну, а ті, що люблять “на братові шкуру, а не душу”, дуплять “по закону дочці на козушок, байстрюкові на придане, жінці на патинки”.

Допоки так триватиме? Невже ми, українці, годні лише на те, аби принижено вибачатися перед зайдою, плакати над долею покритки Катерини й зітхати над правдою й мудрістю пророків? “Він сидів десять літ у неволі за вогненне своє слово, котрого всі царі до купи задушити не годні. В його словах показана нам далека-далека дорога до нашої майбутності. Читайте його слово, шукайте тої дороги, йдіть нею, щоб із вас були люди найтвердіші...” Так 89 років тому сказав про Шевченка, звертаючись до земляків, В. Стефаник. “Найтвердіші”, як відомо, винищені й скалічені фізично в концтаборах сталінської, комуністичної тиранії. Менш тверді сьогодні куплені за награбовані в народі гроші.

В Україні панує тоталітарний режим неукраїнських засобів масової інформації. От і все — новітня Малоросія готова... Була б, якби не любов, і гнів, і правда Шевченка:

*От і братія синнула
У сенат писати
Та підписувать — та драги
І з батька, і брата.
А меж ними і земляки
Де-де проглядають,
По-московській так і ріжуть...*

Не знищене, незнищенне, непродане й гостре Тарасове слово таки не дає спокійно спати ворогам України й товстосумам на своїх грошових мішках, бо не хтось — народ визнав поета своїм оборонцем, захисником знедолених ще за його життя. Але патологічна злість і ненависть до українського Пророка затуманюють розум. І вслід за “неістовим Віссаріоном” дехто й нині силкується вирвати з рук генія кобзу правдивого слова, наголошуючи на “сенсаційному відкритті”: цей “мужик у баранячій шапці”, виявляється, пив горілку й любив жінок! Ніби всі ук-

КОЛИ ЗНЕНАВИСТЬ ЗАТУМАНЮЄ РОЗУМ

Роздум учасника Міжнародного Шевченківського свята «В сім’ї вольній, новій»

раїнці — забудьки й не пам’ятають слів І. Франка про те, що “він був сином мужика, а став володарем у царстві духа”.

Напередодні цього річного Міжнародного Шевченківського свята, яке відбулось у Львові, газета “Киевский телеграф” хлюпнула ще однією цеберкою бузинового чорнила на образ Кобзаря. Гидотою і мерзотою назвали цю писанину учасники свята, народні депутати Михайло Косів та Володимир Яворівський, виступаючи у Львівському державному академічному театрі опери та балету ім. С. Крушельницької. Пасквіль надруковано, звичайно ж, не державною, не українською мовою, хоч наше законодавство й декларує україномовність засобів масової інформації. А 15 травня, напередодні свята “В сім’ї вольній, новій”, Верховна Рада України ратифікувала антиукраїнський за своїм спрямуванням документ — Європейську хартію регіональних мов або мов меншин. Поміж осіб, які голосували за цей документ — люди, відомі голосними заявами про свій український патріотизм, — Леонід Кравчук, Володимир Литвин, Борис Олійник, Степан Гавриш, Михайло Гладій, а також наші земляки Катерина Вашук та Адам Мартинюк. Фахівці поза парламентом, широка українська громадськість, у тому числі “Просвіта” й Національна Спілка письменників України аргументовано доводили шкідливість цього документа для нинішнього напівколоніального стану України і її мови, просили, благали депутатів не чинити на шкоду своєму народові. Не почули цих голосів “слуги народу” і гарант Конституції, зазіхнувши “на міжнародний мир і злагоду в державі” (з “Відкритого листа Президентів України Леонідові Кучмі”, який підписала група народних депутатів та відомих громадських діячів). Ось так “Ледача воля одурила маленьку душу. Сонце йде і за собою день веде. І вже ті хребетні сили, Уже ворухаться царі” (Т. Шевченко, “І тут, і всюди — скрізь погано”).

Крім розкішно виданої книги “Посвя-

та”, яку львівські письменники подарували всім учасникам урочистостей, а також інших видань, подарованих друзями-літераторами, я привіз із Галичини пахучий кушак м’яти, зірваний у селі Розлуч Турківського району, теплі враження від зустрічей із жителями міста Турки — центру Бойківщини. Наша група — понад десяток літераторів із різних областей України та Білорусі — провела цілий день разом із пісню та щирим веселим словом квартету “Явір”. Ми бачили сльози на очах білорусів — поета Сергія Законникова та прозаїка Анатолія Кудравця, коли яворяни співали пісню “Ой рэчанька, рэчанька, чаму ж ты няповная...”, бачили, як “гори димлять”, і пили цілющу солову воду з розлучського джерела. А на заключному концерті в театрі опери та балету мали змогу чути Шевченкове слово в інтерпретації митців шонайвишого рівня.

Шевченківське свято, приурочене до дня перепроховання тіла Поета на рідній землі, — щорічне нагадування всім і кожному про те, що без його слова й духу Україна бути не може. Він став, за висловом О. Гончара, “не тільки славою, а й символом цілої

нації”. Україну сьогодні, як наголошував на відкритті й закритті свята В. Яворівський, порятує і виведе на європейську дорогу тільки патріотизм. Багатьом нашим “землякам” його явно бракує, і вони, засліплені владою та багатством, ратують нині за дві мови, що з погляду незалежності й долі нації не тільки ганебно, але й злочинно.

Відверто, з тривогою ділилися зі мною своїми думками учасники свята. Один із них — **Сергій Законников, білоруський поет:**

— Пам’ятається мені одне з перших свят, яке відбулося в Харкові. Після виступу біля пам’ятника Кобзареві я підійшов до гурту людей і побачив стару жінку, яка плакала і сама до себе говорила: “Боже, нарешті діждася...” А коли ми їхали містом, бритоголові молодики услід нам кричали: “Самостійники, геть із Харкова!” Крізь біль і сльози та ненависть ворогів Україна все ж наближається до справжньої незалежності і свободи.

Естафету Шевченківського свята прийняли Київ і Севастополь.

Василь ГЕЙ,
м. Луцьк

МАРКО ЛУКИЧ ЗНОВУ НА СВОЄМУ ПОДВІР’І

На затишному подвір’ї дому Зайковських, що знаходиться на розі колишніх Клинівської (нині Кропивницького) і Болотняної (нині Пролетарська) у Кіровограді, де в 70—80-ті роки XIX століття жила родина Марка Кропивницького, встановлено погруддя корифея українського професійного театру роботи скульптора Івана Гончара.

Уже двадцять років тут діє меморіальний музей Марка Лукича Кропивницького. Ідея його створення належала легендарній на Кіровоградщині особі, письменникові Миколі Смоленчуку. Її підтримав і розвинув краєзнавець і журналіст Віктор Ярош, який багато років очолював колектив музею. Ще у 80-і роки, коли приймалися рішення обласної та міської рад про впорядкування території садиби меморіального музею, виникла ідея встановлення погруддя. Його замовили скульпторові Іванові Гончару, потім доставили в Кіровоград, але тут якісь обставини, а згодом, очевидно, безгрошів’я перешкодило його встановленню. Так і пролежав гранітний Марко Лукич під сходами парадного входу свого колишнього помешкання понад десять років.

Нинішній завідувачий меморіальним музеєм Микола Галицький зумів залучити спонсорські кошти, за рахунок яких відремонтував основне приміщення, впорядкував територію, встановив погруддя-пам’ятник. У день народження видатного драматурга, режисера, актора, організатора театру його пам’ятник урочисто відкрили представники влади та громадськості.

— Яюсь стою я біля входу в музей, — розповідає Микола Олександрович. — А вулицею іде середнього віку чоловік, пристойно вдягнений, солідний. Прочитав нашу табличку і питає:

— А хто це такий — Кропивницький?

Для того, щоб подібних запитань не виникало, музей проводить велику просвітницьку роботу. Екскурсії, бесіди, творчі зустрічі з митцями краю проводяться тут постійно. Але невеличкий колектив музею, маючи, м’яко кажучи, дуже скромні матеріальні можливості, не в силах протистояти культурному нігілізму, насаджуваному нинішнім безнаціональним і бездуховним інформаційним простором. Йому необхідна підтримка громадськості, розуміння з боку не лише влади (що є аксіомою), а й учителів, керівників освітніх закладів. Чого, як це не парадоксально звучить, музеєві не вистачає. Наприклад, нині триває



процес підписування угод між освітніми закладами міста й музеєм на взаємообслуговування: музейні працівники читають лекції, проводять екскурсії, а школярі, студенти відвідують творчі зустрічі, ювілейні вечори, виставки, організовані музеєм. За словами Миколи Галицького, студенти медичного коледжу, технікуму, що при технічному університеті — часті гості таких заходів. Угоду підписано також із 8-ою школою та інститутом післядипломної педагогічної освіти. Деякі ж директори шкіл не виявляють до цього особливого інтересу — із 40 закладів освіти міста є чимало таких, вихованці яких упродовж останніх років жодного разу не побували в музеї. Сумно? Дивно? Отож, той солідний чоловік — тільки перша ластівка?

Звичайно, музеєві потрібна й матеріальна підтримка. Ремонт потребує дах над основним корпусом, водоканалізаційна мережа, слід поновити охоронну сигналізацію, оточити огорожею фондове приміщення.

Роботи багато.

А на городі Марка Лукича вже насаджено капусту, огірки, гарбузи. Для гостей тут навіть варять вареники “від Марка Кропивницького”. Тепер на подвір’ї він їх зустрічатиме й сам.

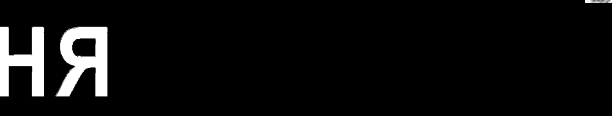
Світлана ОРЕЛ
Фото Олега ШРАМКА

ЦІКАВО ЗНАТИ

МУЗЕЙ КОХАННЯ

...Біля колон палацу з’явилась Евеліна Ганська, читаючи листи від Бальзака. Згодом до неї підійшов сам знаменитий романіст... Так у Верхівні Ружинського району, що на Житомирщині, почалося традиційне літературно-мистецьке свято, присвячене дню народження Бальзака. Це було вшанування і геніальності великого француза, і його палкого кохання — пізнього, тому надзвичайно міцного, і справжнього.

На двохсотчотирирічний ювілей французького прозаїка до Верхівні приїхало чимало поважних гостей: представники районної влади, письменники, артисти... Це і Дмитро Остапенко — генеральний директор Національної філармонії, перший міністр культури незалежної України, і Віталій Балюрко, начальник обласного управління культури, і Віктор Синчило, директор житомирського літературного музею, і Олексій Опанасюк, голова Житомирського відділення Спілки письменників, Геннадій Шкляр, письменник, лауреат премії Бачинського (США), член НСПУ, Володимир Савченко, лауреат премії ім. Огієнка, народний артист України, та багато-багато ін-



ших. У своїй промові ніхто не забув згадати про ту жінку, задля якої вже смертельно хворий Бальзак проїхав такий довгий і складний шлях до України — Евеліну Ганську.

Нині у верхівнянському маєтку Ганських, де геніальний француз дописував свою “Людську комедію”, розташований музей Бальзака. Заснований ще в 1995 році, він складається з трьох кімнат. Музейний комплекс доповнює нещодавно відреставрована каплиця, в якій колись була усипальниця Ганських, і великий сад. А в колишньому палаці, в якому тепер агроколедж, нарешті замінено дах: в одержанні 110 тисяч гривень на його ремонт посприяв народний депутат України Павло Жебрівський (він був одним із почесних гостей бальзаківського свята). Окресом програми стала ексклюзивна фотовиставка про вже неіснуючий будинок Бальзака у Франції — ці світлина передали верхівнянцям працівники літературного музею.



Завершальним акордом торжества був концерт відомого народного поліського ансамблю пісні й танцю “Льонок”. Цьогорічний “Верхівнянський розмай” знову потішив усіх своїх гостей і подарував надію на наступну зустріч.

Вероніка КАВУН,
м. Житомир

На фото: Палац Ганських; Танцює “Льонок”. Фото автора



П'ять років тому вперше в Україні було відкрите відділення "Літературна творчість" в Інституті філології Київського Національного університету ім. Тараса Шевченка. Хтось зіронізує: "Хіба можна навчити бути письменником?"...

Про особливості спеціальності "Літературна творчість" я дізнавалась у викладачів кафедри теорії літератури й компаративістики, бо саме вона випускає таких спеціалістів. У розмові беруть участь завідувач кафедри професор М. К. Наєнко, а також професор О. Г. Астаф'єв.

Михайло Кузьмович Наєнко: Ідея відкриття цього відділення народилася років сім тому. Разом із тодішнім Головою Спілки письменників України Юрієм Мушкетиком ми десь у 1996-1997 роках побували в ректораті й висловили ідею про відкриття такої спеціальності. Після розпаду Радянського Союзу Літературний інститут ім. М. Горького продовжував запрошувати до себе початкуючих літераторів із України, але СПУ відмовляла йому, бо навряд чи в Росії "вчили" б на українських письменників. Тому я, як тодішній декан філологічного факультету, разом із Юрієм Мушкетиком розуміли, що "Літературна творчість" має бути відкрита в нас як окрема спеціальність.

Цього року ми матимемо перший випуск фахівців відділення "Літературна творчість".

— **А як добираються кадри викладацького складу?**

М. Н.: Спецкурси в нас читали (або продовжують читати) такі

Студент — явище вічне та невичерпне. Фах і покликання, стан тіла й душі, похвала та лайка. "Майбутня еліта" перед великим стрибком у велике майбутнє "відривається", виражається, студіює життя якнайрізноманітніше. Перша школа самовираження — творчість... Творчість стає професією. Про це сьогодні розповідатимуть та розпитуватимуть не хто інший, а самі студенти. Усе це — їхня творчість.

ЧИ МОЖНА НАВЧИТИ БУТИ ПИСЬМЕННИКОМ?

відомі письменники, як Юрій Мушкетик, Василь Фольварочний, Валерій Шевчук, Володимир Яворівський, Оксана Забужко, Раїса Іванченко, Етері Басарія, Роман Іваничук, Віктор Кордун, Ігор Кравченко, Юрій Ярмиш, Олексій Дмитренко, Василь Юхимович (нині вже покійний) та інші. "Телемистецтво" читала Неля Даниленко, "Кінорежисуру" — Тарас Ткаченко, "Літературну періодику" — Віталій Святовець, "Риторичку" — народний артист України Анатолій Паламаренко.

— **Яка подальша доля студентів цього відділення?**

М. Н.: Це залежить од того, що вміє робити випускник. Людина з вищою філологічною освітою може працювати в усіх сферах філології, якщо ж абітурієнт вибрав собі спеціальність "Літературна творчість", то він має займатися насамперед творчістю. Взагалі останні п'ять років наш університет випускає фахівців із так званими вільними дипломами. Є проект про Національний університет, у якому говориться, що 70-80 % випускників держава береється працевлаштувати. Але коли ці проекти будуть втілюватися в життя?..

— **Що б Ви хотіли змінити або доповнити надалі в цьому відділенні?**

М. Н.: В майбутньому, очевидно, ми будемо ділити студентів за жанрами, тобто — на поетів і прозаїків, що дасть змогу активніше працювати з ними в цьому, вужчому, руслі. Драматургів ми, напевне, об'єднаємо з прозаїками. На жаль, зараз мало початківців, які б писали саме п'єси. Можливо, активізує інтерес до жанру драматургії Василь Фольварочний, який почав читати курс драматургічної творчості.

Олександр Григорович Астаф'єв: Хотілося б, щоб викладачі, а й діаспорні письменники, зарубіжні митці, лауреати премій (чому б і не Нобелівської?). Причому це мають бути люди різних естетичних смаків, світоглядів, уподобань, представники різних літературних течій: від реалізму до авангарду. Але тут виникають проблеми з оплатою...

— **Чи матимуть ваші студенти пільги при вступі до Національної спілки письменників України?**

М. Н.: Ні. Перевага надається тому письменнику, який показує

себе справжнім творцем; він може не мати спеціальної освіти, але випускати у світ прекрасні твори.

Уже кілька наших студентів саме з цього відділення стали членами Спілки письменників. Це — Олеся Лященко, Олеся Мамчич, Олександр Стусенко й Олег Здорик, студенти сучасних четвертих-п'ятих курсів. Їх прийнято до СПУ не "за пільгами", а за те, що вже нині виявляють літературний талант.

— **Які у вас побажання для студентів?**

М. Н.: Бажаю їм бути талановитими і йти у велику літературу "семимильними кроками". А також виробляти свій індивідуальний почерк. Ми усвідомлюємо, що "навчити на письменника" фактично неможливо, тому завдання нашого відділення — не стільки навчити писати, скільки огранити талант, дати йому ази творчості минулого (бо в літературі залишаються ті, які мають свій, неповторний голос). І, звичайно, доносити правду, істину про свою епоху, про свій час.

Розмовляла випускниця відділення "Літературна творчість" Інституту філології **Ніна ДУЗІНКЕВИЧ**



Наталка БІДА

Народилася 1981 р. у селі Воскресенка Запорізької області. З 1998 р. навчаюся в Київському Національному університеті імені Тараса Шевченка. Люблю поезію, живопис, події і писати листи додому.

ІДЕЇ НЕНАПИСАНОГО РОМАНУ

*

Ти зникаєш суєту,
П'янкою ходою
Розтинаючи
Хвилі
Килима
Ти витрачаєш купу енергії,
Силкуючись сподобатись
Тиші
Ти вживаєш у їжу
Розум

*

Плинно стікають уста із помад
Плинно не з'являється метода
оригінально вигадувати вірші
Плинно втомлююсь їх не писати
Плинно виводжу вдих із тебе
Не поспішаю

*

Втисни жменю гарячих
вій у
моє промерзле
тіло

І відійди

Я збережу
Тавро
На собі
На дітях
На

*

За рихтуванням
одягу твого
Опилююся
золотом розтертого
єства
й виношую
собор поганський
у
власній плоті
вливаючи
Ти в Я

*

Лист-уришок
цитований
із текстів
власних
пам'ятей
і
необґрунтованих
інтуїтивних
намагань
зрозуміти
логіку
збігу подій



Отче наш,
Ти,
Що єси на небесі...
Най святитси
Імя Твоє,
Най буде
Воля Твоя...
Во віки віків
Амінь.

Церква. Служба Божа. Вогонь загоряється і ... гасне. Все перемишується: день із ніччю.

— Я люблю Тебе Господи! Ти єдиний, — вона вклоняється, цілує ікону і встає з колін. — Ідемо додому.

Вже пізно, — коло дверей знову повертається, хреститься і, виходячи, виносить із собою святість неділі.

Вже й справді пізно. Так завжди закінчує службу отець Василь.

На дворі літо. Ґазди посідали собі на лавочку біля церкви та й мудрують: "Може дасть їм Бог сего літа гарні жнива, а може — гей, гей! — знову уперіщить градом. Як тогорішну пшеницю побило!?"

Баба Катерина прибирає в церкві: задуває та й заносить свічки, розстеляє верети, витирає церковне начиння.

— Вчора їм казала свій не-

Ніна ДУЗІНКЕВИЧ

НЕДІЛЯ, або З НЕДІЛЕЮ ВАС, ЛЮДИ ДОБРІ!

вістці помий вікна, помий вікна! — не помила. Боєси роботи, як вогню. А малий чисто віфолотень. Взяв вчора таку файну бабу (хліб) та й поніс хлопцем аби горівку запивали. То всьо го вчит отої Марійки Штифанишиної Богдан. То єго робота.

Бабу слухав, притакуючи їй, паламар — старий, сивий, із кострюбатим носом і великими страшними бровами дід Павло.

— Як то файно було за нашої молодости. Було рано в церкву файно си зберемо, мама причеше, чисту сорочку дасть. А квіток начепимоси!

Слухай, Павле! — баба так монотонно говорила, що дід, чекаючи коли вже можна буде закрити церкву, задрімав. А тут раптом на тобі — баба щось ще з нього хоче.

— Що хоч?

— Та ти знаєш, що Палагина Оксана привеласи якогосьси з міста.

Дід такої новини не чув:

— Так що?

Баба зовсім не звертала увагу на дідові відповіді, а говорила собі далі:

— Та бігме! Ади вчора була м їм у Федорової Дуньки, тої, знаєш, що коло кладки живе. Вна ми трохи родичков є. Так вна казала, що такий високий, трохи циба-тий, ще й якусь борідку має. Каже, що файний, але я м його не виділа.

— Має гроші? — дід виявився практиком.

— Та відей, бо купив і такі ковтки, що мають по два камінці в кожному, то так си світєт, що ну, — баба від того захоплення аж руками сплеснула. Ні сержок, ні камінців вона не бачила, але її

розказувала Федорова Дунька.

— Кажеш, кульчики купив. Гм? — дід явно був задоволений таким ходом розмови. Він трохи побоювався язикаїтої баби. Але...

— Слухай, а що твоя внука — ота, Славкова — не ходит до церкви. Я ї якостьу виділа, та в такі красні сукенці, що гей-гей. Гріх тобі сі жаліти, файну внуку маєш, коло сина живеш, син всьо дбає. Та й невістка кажуть, нічо. А то правда, що вна вчора молоко перевернула с піт корови. Гій, гій — я вже скільки років коло корови си знаходила, а такого трафунку ще зі мною не було.

Дід почав вовтузитися на місці. Він зовсім не любив обговорювати людей, особливо членів своєї родини.

Баба була добрим психологом. Помітивши, що її слухач уже нервує, швидко змінила тему:

— Ти си вчора їздив на базар?

— А що?

— Та я ті виділа, як йшов їс на гостинець, та таку торбу на плечах їс тєг.

Дід мовчав.

Баба продовжувала:

— Чи то ти своїй Ганнусі знов ніс до Томачі. Ото доньку маєш. Ніби твоя, а насінне бозна звідки таке. Та то ти і твоя жінка такі чесні, до церкви ходет. А вна? Мій Василь колись сі на неї задивлев, хотів си ї жинити. Не дала. Прости, Павле, що таке говорю. Файна, то файна, та й голос файний має, але не ґаздиня. Ади зразу видно по дівці, яка буде.

Дід устав. Підійшов до ікон, почав молитися. Баба замовкла, бо не можна було, коли чоловік молиться, говорити.

Перехрестився ще раз. Поці-

лував іконку, взяв хліб:

— Ну що, пішли?

— Ой-ой-ой! Як мене мої плечі болет. Вчора м взяла фасоль торішнєх тай хотіла змолотити. Та вже не могу, ой не могу, — Катерина засовувала свої шухляди, де клала гроші, замикала (хоч кожного разу мала сказати, що "не боїтси злодія"), зачиняла комірчину.

Павло чекав уже на дворі. За цей час він встигав набити люльку і випустити перші хмарки диму.

Нарешті з дверей церкви показувалася постать баби Катерини — ще на ходу щось шепочучи, чи жуючи — і вони разом йшли додому.

Жили на одній вулиці. Разом гралися в дитинстві, разом дівуалося-парубкувалося, потім і кумами стали. Одним словом — сусіди.

Дід Павло давно звик до бабиного язика. А вона знала, що не любить дід, коли чіпають його онуку, та ще доньку, яка в місті. Знала, та під'юджувала деколи діда, щоб той понервувався. А дід любив слухати бабині теревені, теревені "польського радіо", як прозвала бабу Катерину на селі молодь.

Отак вони йшли. Дві згорблені постаті в літньому промінні сонця. Грубі руки, нехитрий убір, проста мова — вони знали одне одного з півслова.

Ішли. А надворі був час обіду. Час відпочинку і ... спогадів.

На піску гралися діти. А мені, як у старі добрі часи, хотілося лише сказати:

— З неділею Вас, люди добрі!